

P

POMAGAMY

SOBIE

W PRACY

Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna – Opole
Wojewódzka Biblioteka Publiczna – Katowice

POMAGAMY SOBIE
W PRACY

Pomagamy

sobie w pracy

Kwartalnik instrukcyjno-metodyczny

NR 3/1973

ZESPÓŁ REDAKCYJNY

WBP Katowice — **Andrzej Korzon, Gabriela Ociepka, Anna Radziszewska,
Elżbieta Fragstein**

WiMBP Opole — **Danuta Branicka, Mieczysław Faber, Teresa Jarząbek,
Janina Kościów, Ireneusz Chudy.**

Analiza statystyczna bibliotek publicznych województwa opolskiego za rok 1972

I. Sieć bibliotek publicznych.

Na terenie województwa opolskiego sieć bibliotek publicznych składa się z 342 placówek. Sieć tę tworzą:

- 1 Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna
- 10 Powiatowych i Miejskich Bibliotek Publicznych
- 4 Powiatowe Biblioteki Publiczne
- 3 Miejskie Biblioteki Publiczne (w miastach stanowiących powiaty)
- 17 Miejskich Bibliotek Publicznych (w miastach nie stanowiących powiatów)
- 3 Osiedlowe Biblioteki Publiczne
- 172 Gromadzkie Biblioteki Publiczne
- 132 Filie biblioteczne, w tym:
 - 90 Filii Gromadzkich Bibliotek Publicznych
 - 2 Filie dla dzieci
- 879 Punktów bibliotecznych, w tym:
- 753 Punkty biblioteczne na wsi.

Ponadto przy bibliotekach istnieje 17 oddziałów dla dzieci.

W ciągu roku 1972 powstały 2 filie biblioteczne — jedna w powiecie opolskim, druga w mieście Opolu.

Plan rozwoju sieci przewidywał wzrost placówek bibliotecznych o 7, w tym 4 na wsi. Nie zrealizowano go, gdyż w niektórych powiatach brakło funduszy na opłacenie pracowników, w innych nie zdolano uzyskać odpowiednich lokali. Na 1 placówkę biblioteczną w woj. opolskim przypadało w roku 1972 3.131 mieszkańców.

II. Sytuacja lokalowa bibliotek.

Jakkolwiek sytuacja lokalowa bibliotek województwa opolskiego jest niezadowalająca, w roku sprawozdawczym zanotowano dalszą poprawę na tym odcinku. Korzystne zmiany lokalowe wiązały się z przejmowaniem przez biblioteki pomieszczeń po siedzibach Gromadzkich Rad Narodowych. Dlatego też zmiany te dotyczyły przede wszystkim bibliotek wiejskich.

I tak 24 biblioteki wiejskie przeprowadziły się do większych, dwuizbowych pomieszczeń. Miały również miejsce zmiany pomieszczeń bibliotek, nie związane z przejmowaniem lokali po GRN (20 bibliotek wiejskich). W roku sprawozdawczym przeprowadzono 49 remontów bibliotek, w tym 3 kapitalne.

III. Kadry

W końcu 1972 r. w bibliotekach publicznych woj. opolskiego zatrudnionych było ogółem 498 pracowników działalności podstawowej. Spośród nich 21 posiada wykształcenie wyższe, 30 — półwyższe, 236 — średnie i 211 (tj. 42,3%) podstawowe.

W roku sprawozdawczym potrzebę wymiany i doksztalcenia kadry bibliotecznej uznano za problem wymagający radykalnych rozstrzygnięć i w związku z tym w połowie roku przeprowadzono weryfikację kadry bibliotecznej we wszystkich powiatach i w WiMBP. W wyniku weryfikacji 133 osoby zostały zobowiązane do uzupełnienia wykształcenia średniego, 67 osób do uzupełnienia wykształcenia zawodowego, 52 osoby winny zmienić zawód, 187 osób pozostawiono w zawodzie bez zastrzeżeń. Ponadto zobowiązano 3 kierowników PiMBP do podjęcia studiów wyższych.

W niepełnym wymiarze godzin pracowało w r. 1972 206 bibliotekarzy, co stanowi 41% ogółu zatrudnionych.

Staż pracowników działalności podstawowej:

poniżej 1 roku pracowało	32 bibliotekarzy
od 1 do 5 lat	183 „
od 5 do 10 lat	131 „
od 10 do 20 lat	140 „
powyżej 25 lat	2 „

Realizowanie ustaleń Komisji Weryfikacyjnej spowoduje dalszy ruch kadrowy w roku przysłym.

IV. Księgozbiory

W ciągu roku 1972 księgozbiory bibliotek publicznych woj. opolskiego wzrosły ogółem o 133.931 wol.

Na zakup książek w r. 1972 wydano ogółem 4.801.022 zł, tj. o 138.295 zł więcej niż w roku 1971.

Struktura księgozbiorów w woj. opolskim przedstawia się następująco:

— literatura piękna dla dzieci	— 21,9% (było 22,2%)
— literatura piękna dla dorosłych	— 46,1% (było 46,5%)
— literatura z innych działów	— 31,6% (było 31,2%)

Jak z powyższego zestawienia wynika ogólna struktura księgozbiorów jest niezbyt prawidłowa, działy literatury pięknej dla dzieci i literatury z innych działów wymagają wzbogacenia.

Zaopatrzenie mieszkańców w książkę:

Rok	Tommy na 100 mieszkańców				Zakupiono tomów na 100 mieszk.		Wydano zł na 100 mieszkańców			
	miasto	wieś	woj.	kraj	woj.	kraj	miasto	wieś	woj.	kraj
1971	241	202	219	180	16,4	13,4	582	352	439	325,9
1972	252	212	229	189	15,5	13,8	606	327	448	352,9

W roku 1972 zakupiono 166.257 wol., czyli o 8.658 wol. mniej niż w roku 1971, a więc pogorszeniu uległa sytuacja w zakresie zakupu nowości wydawniczych. Większość bibliotek woj. opolskiego pomimo Zarządzenia Nr 14 MKiSz z dn. 4 lutego 1971 r. ustalającego normatywne wskaźniki zakupu nie posiadała w roku sprawozdawczym dostatecznego zabezpieczenia w budżecie na zakup książek, co w efekcie spowodowało obniżenie wskaźnika zakupu z — 1,5 w roku 1971 na 2,5 w roku 1972. Najniższy wskaźnik zakupu posiadają takie biblioteki, jak: PBP w Brzegu (—5,1), PiMBP w Grodkowie (—12,8), PiMBP w Prudniku (—8,3). Najwyższe wskaźniki obserwuje się w powiatach: Niemodlin (+14,3), Namysłów (+5,1) oraz w Opolu mieście (+4,8).

Finansową sytuację bibliotek w zakresie funduszy na zakup książek poprawiły dodatkowe kredyty w wysokości 1.060.000 zł otrzymane z Prezydium WRN w Opolu. Nierównomierny podział funduszy na zakup książek powoduje różny stopień napływu nowości do bibliotek. Toteż wskaźnik liczby tomów na 100 mieszkańców różnie przedstawia się w poszczególnych powiatach. Najniższy wskaźnik obserwuje się w pow. opolskim (163 wol. na 100 mieszkańców), najwyższy w Nysie mieście — 364 wol. na 100 mieszkańców.

V. Czytelniczy

W roku 1972 z bibliotek naszej sieci korzystało ogółem 244.882 czytelników, co stanowi 22,9% w stosunku do liczby mieszkańców (w 1971 r. 21,6%). W porównaniu z rokiem 1971 nastąpił wzrost liczby czytelników o 16.060 osób, czyli o 1,3% w odniesieniu do liczby mieszkańców.

Dane o czytelnikach przedstawia niżej zamieszczona tabela:

	Czytelnicy ogółem	W tym do lat 14	Liczba czy- telników na 100 mieszk.	% czyt. do lat 14 w stosunku do og. czyt.	% wzrostu czyteln.
województw.	244.882	78.648	22,9	52,1	1,5
w tym na wsi	125.755	48.552	20,7	58,4	1,2

Porównawczo w zestawieniu z rokiem 1971 wskaźniki te przedstawiają się następująco:

	Liczba czytelników na 100 mieszkańców		% czytelników do lat 14 w stosunku do ogólnej liczby czytelników	
	1971	1972	1971	1972
w tym na wsi	19,5	20,7		38,4
województwo	21,6	22,9	31,7	32,1

VI. Udostępnianie zbiorów

W roku 1972 czytelnicy województwa opolskiego wypożyczyli ogółem 4.181.534 wol., czyli o 163.881 wol. więcej niż w roku 1971.

Rok	Wypożycz. ogółem	W tym lit. pop. nauk.	% wypoż. lit. pop. nauk.		Wypożycz. wol. na 100 mieszk.		Liczba wy- pożyczeń na 1 czyteln.	
			woj.	kraj.	woj.	kraj.	woj.	kraj.
1971	4.017.655	620.673	15,5	16,7	378,6	401,5	17,5	19,5
1972	4.181.534	688.591	16,6	17,2	390,4	406,0	17,1	19,4

Wskaźniki wypożyczeń literatury popularnonaukowej i literatury pięknej dla dzieci w naszym województwie kształtowały się następująco:

	% wypożyczeń literatury popularnonaukowej		% wypożyczeń literatury pięknej dla dzieci	
	1971	1972	1971	1972
wojew.	15,5	16,5	39,7	39,3
na wsi	12,4	12,6		

Działalność czytelni obrazuje tabela zamieszczona poniżej:

	Miejsca w czytelniach		Odziedziny w czytelniach		Woluminy wydane w czytelniach	
	1971	1972	1971	1972	1971	1972
województwo	3.008	3.056	312.217	345.468	216.101	251.460
w tym na wsi	1.909	1.905	134.821	151.829	67.592	68.978

VII. Działalność oświatowa bibliotek:

Tematyka różnych form pracy oświatowej w roku 1972 związana była z przypadającymi w tym roku rocznicami, konkursami i akcjami czytelniczymi, jak np.:

Rocznice

- 30 rocznica powstania PPR
- 50 rocznica powstania Związku Polaków w Niemczech
- 50 rocznica powstania ZSRR
- 500 rocznica urodzin Mikołaja Kopernika.

Konkursy

X etap konkursu „Złoty Kłos dla Twórcy, Srebrne dla Czytelników”

VII etap konkursu „Bliżej Książki Współczesnej”

V Turniej Czytelniczy ZMS.

Akcje czytelnicze

- Dni Oświaty Książki i Prasy
- Miesiące Książki i Prasy Technicznej
- Miesiące Książki i Prasy Rolniczej
- Dekada Książki Społeczno-Politycznej

IV. Opolskie Dni Literatury.

Za wyróżnienie się w udzielaniu aktywnej pomocy podopiecznym placówkom na rzecz realizacji zadań konkursu-plebiscytu „Bliżej Książki Współczesnej” WiMBP w Opolu otrzymała nagrodę pieniężną z CRZZ, a pięciu bibliotekarzy terenowych otrzymało nagrody w konkursie „Złoty Kłos dla Twórcy, Srebrne dla Czytelników”.

W okresie sprawozdawczym prowadzono między innymi następujące konkursy wojewódzkie i lokalne:

- konkurs na recenzję książki pisarza opolskiego (Dział Udostępnienia WiMBP),
- plebiscyt na najpoczytniejszego pisarza Opolszczyzny (Dział Udostępnienia WiMBP),

- twórczość pamiątkarska Opolszczyzny (PBP Opole),
- „Historia mojego regionu nie jest mi obca (PiMBP Prudnik),
- konkurs na najlepszy punkt biblioteczny (PiMBP Głubczyce).

Czytelnicy Opolszczyzny mieli możliwość uczestniczyć w szeregu imprezach bibliotecznych, między innymi w spotkaniach autorskich, których odbyło się w roku 1972 320, w tym z literatami 211, z dziennikarzami 109.

Oprócz tego biblioteki zorganizowały w ciągu roku sprawozdawczego 2.783 wstawy tematyczne, 673 odczyty i prelekcje, 52 montaż literackie i 423 dyskusje o książkach, spektaklach telewizyjnych i teatralnych.

Zofia Sroga

Gliwice

Wskazówki dotyczące organizacji pomieszczeń bibliotecznych przeznaczonych do pracy umysłowej

Dynamiczny rozwój nauki w dobie współczesnej powoduje szybki przyrost wiedzy we wszystkich dziedzinach życia i stawia człowieka w sytuacji wymagającej zaznajomienia się z coraz obszerniejszym jej dorobkiem, co jest konieczne dla aktywnego udziału człowieka w życiu społecznym. Jednak przyswojenie sobie tego dorobku wymaga odpowiedniego nakładu czasu. W sytuacji, gdy dynamizacja wszystkich dziedzin życia ogranicza możliwości czasowe człowieka każdy uczący się staje przed problemem „w jaki sposób osiągnąć lepsze rezultaty przy stosunkowo mniejszym nakładzie czasu i zmniejszonym wysiłku”.

Jest to zagadnienie racjonalnej organizacji pracy, które znajduje się w centrum zainteresowań zakładów przemysłowych doceniających jego znaczenie dla efektów pracy, a które mimo znacznego wpływu na wyniki pracy umysłowej jest w tym zakresie często lekceważone. Mało kto zastanawia się nad jego znaczeniem w zakresie pracy umy-

słowej, a przecież właśnie prawidłowa organizacja pracy pozwala osiągnąć większe efekty w krótszym czasie i przy zmniejszonym wysiłku.

Co należy rozumieć pod pojęciem organizacji pracy umysłowej? Wg. J. Zborowskiego „istotą naukowej organizacji pracy stanowi najlepsze wyzyskanie wszystkich warunków i czynników tej pracy przez ich optymalne uporządkowanie i koordynację, celem osiągnięcia możliwie największych wyników przy stosunkowo najmniejszym nakładzie środków”.¹ Tak rozumiane pojęcie naukowej organizacji pracy uwzględnia dwie podstawowe zasady:

- **organizację**, która polega na uporządkowaniu takich czynników jak: miejsce, czas i warunki nauki,
- **racjonalizację**, czyli zwiększenie wydajności nauki przy zmniejszeniu wysiłków uczącego się.

Wymienione wyżej zasady obejmują szereg problemów niezmiernie ważnych dla prawidłowego przebiegu i efektów procesu uczenia się, jak: organizacja i higiena miejsca pracy, przebieg i czas nauki, stosowanie właściwej techniki uczenia się, których omówienie znacznie przekracza ramy niniejszego artykułu.

W związku z tym przyjrzymy się bliżej jednemu z nich, którym jest **organizacja i higiena miejsca pracy**.

Na ogół mało kto zastanawia się nad tym, jak bardzo może ona wpływać na efektywność uczenia się. Ale każdy, kto poobserwuje siebie podczas nauki i trochę zastanowi się nad tym pomyśli i uzna znaczenie właściwej organizacji i higieny miejsca pracy dla jej efektów.

Literatura metodologiczna z zakresu pracy umysłowej postuluje **stałe**, właściwie urządzone miejsce do nauki dla każdego uczącego się. Obecnie jednak wielu ludzi pracujących umysłowo nie posiada jeszcze własnego pokoju czy też miejsca przeznaczonego wyłącznie do nauki i oczekuje w tym względzie pomocy ze strony biblioteki, w której nie tylko mogą oni znaleźć zaciszne miejsce do nauki, ale również korzystać z książek, których nie posiadają we własnej biblioteczce. Wprawdzie większość bibliotek dysponuje już wyodrębnionymi do pracy umysłowej pomieszczeniami, ale w większości wypadków ich urządzenie i wyposażenie znacznie odbiega od postulatów literatury metodologicznej w tym zakresie. Są to tzw. czytelnie, które jednak spełnią swe zadanie dopiero wówczas, gdy zostaną urządzone według wskazówek opartych na badaniach naukowych. Wskazówki te można scharakteryzować następująco:

1. Pomieszczenie do nauki powinno być niezbyt duże, by nie rozpraszało uwagi. W wypadku bibliotek wielkość pomieszczenia nie odgrywa zasadniczej roli, gdyż w gronie czytelników zaabsorbowanych własną pracą jest się samotnym, co sprzyja koncentracji uwagi na przedmiocie pracy.

2. Okna pomieszczenia winny dawać widok na zieleni, a w razie gdy to jest niemożliwe w pomieszczeniu tym winny się znajdować kwiaty doniczkowe, które pozwoliłyby zmęczonym oczom na chwilę odpoczynku.
3. Pomieszczenie do pracy umysłowej powinno być suche, ale z powietrzem klimatyzowanym chociażby przez kamionki z wodą umieszczone na kaloryferach. Bowiern wilgotność powietrza, której norma waha się w granicach 50—70% ma duże znaczenie dla samopoczucia w toku pracy
4. Temperatura w pomieszczeniu roboczym nie powinna przekraczać 18—20 stopni, przy czym niezmiernie ważna jest w tym wypadku stała dostawa tlenu, którego znaczne ilości zużywają komórki kory mózgowej. Powoduje to konieczność częstego przewietrzania pomieszczenia przeznaczonego do pracy umysłowej, a w dni ciepłe praca przy otwartym oknie. Nadmiar dwutlenku węgla powoduje bowiem bóle głowy na skutek zmęczenia.
5. Bardzo ważnym dla prawidłowego przebiegu procesu uczenia się jest poczucie izolacji od wszystkiego co przeszkadza w koncentracji uwagi. Wymaga to przeznaczenia do pracy umysłowej pomieszczenia oddalonego od wszelkich źródeł hałasu zewnętrznego a przede wszystkim wewnętrznego oraz przestrzegania w tym pomieszczeniu bezwzględnej ciszy. Wszelkie bowiem zakłócenia ciszy obciążają dodatkowo umysł kosztem wydajności pracy.

Omówione dotąd zagadnienia z zakresu higieny pracy umysłowej wymagają uzupełnienia wskazówkami dotyczącymi organizacji miejsca pracy. Są one następujące:

1. Stoliki lub biurka winny posiadać powierzchnię matową, nie odbijającą światła. Stoliki te winny być przeznaczone dla jednej lub dwóch osób siedzących obok siebie, a ich powierzchnia winna być odpowiednio duża, by wszystkie niezbędne do nauki przedmioty znajdowały się w zasięgu ręki uczącego się. Ponadto stoliki winny być wyposażone w otwarte szuflady (dla umieszczenia rzeczy zbędnych przy danej pracy) oraz pulpity pozwalające na takie ułożenie książki w stosunku do oczu, by przy czytaniu nie trzeba było pochylać głowy. Stosowanie pulpitu podczas czytania jest powszechnie lekceważone, tymczasem przy właściwym ułożeniu książki mięśnie gałki ocznej mniej się męczą i znika migotanie przed oczyma przy dłuższym czytaniu.
2. Krzesła powinny być wygodne ale twarde, by nie rozleniwiwały. Zarówno stoły jak i krzesła powinny być dostosowane do wzrostu uczącego się. Bowiern siedzenie przy stole zbyt wysokim lub zbyt niskim powoduje różne wady postawy jak: „okrągłe plecy”, skrzywienie kręgosłupa, itp.

Ponieważ przy stole w czytelni bibliotecznej pracują różne osoby problem ten rozwiązuje krzesło, którego wysokość można dowolnie zmieniać ale tak, by nogi uczącego się nie wisały w powietrzu. Praca w pozycji siedzącej przez dłuższy czas w niesprzyjających warunkach może spowodować różne powikłania chorobowe jak: zaburzenia w przemianie materii, deformacja kręgoszyjnych, itp.

3. Jednym z podstawowych wskazań higieny pracy umysłowej jest właściwe oświetlenie pomieszczenia przeznaczonego na ten cel. Oprócz ogólnego oświetlenia pomieszczenia każda ucząca się osoba winna posiadać w lewym rogu stolika lampkę o zmiennej wysokości w celu regulacji oświetlenia jedynie na bezpośredni krąg swoich działań, (książka, notatnik). Żarówka o mocy 40—60 watów winna rzucać światło o barwach mleczno-zielonych lub mlecznoniebieskich i winna być przesłonięta, by nie raziła oczu. Podstawa lampki winna być matowa a w jej zasięgu nie powinno być żadnych rzeczy dających odbłask.
4. Niezbędnym wyposażeniem bibliotecznego pomieszczenia do pracy umysłowej jest podręczny księgozbiór zawierający: encyklopedie, słowniki, leksykony, atlasy, itp. do którego dostęp miałby każdy uczący się.

Przestrzeganie wymienionych wyżej zagadnień dotyczących organizacji i higieny miejsca pracy nie jest jedynym gwarantem efektywności pracy umysłowej (bardzo ważna jest tu rola właściwej techniki uczenia się) ale ich wpływ na efekty tej pracy jest znaczny.

W sytuacji, kiedy nie każdy uczeń szkoły podstawowej czy średniej, nie każdy mieszkaniec domu studenckiego i nie każdy pracujący umysłowo człowiek dorosły dysponuje własnym miejscem do nauki, właściwie zorganizowane pomieszczenia do pracy umysłowej w każdej bibliotece mogą dać znaczne usługi w tym zakresie.

LITERATURA :

1. Świącicki M.: „Jak studiować? Jak pisać pracę magisterską?” Warszawa 1971, PWN.
2. Zborowski J.: „Nauka domowa ucznia szkoły średniej”. Warszawa 1972, PWN.

Katalogi

— sprawa ciągle aktualna

(Szafy katalogowe)

Bibliotekarze często narzekają na słabe wykorzystanie katalogów przez czytelników. Nie wnikając głębiej w przyczyny tego stanu, przyjrzyjmy się, jak w wielu bibliotekach wyglądają katalogi od strony zewnętrznej.

Otóż trzeba stwierdzić, że podstawowe w tym względzie wymogi często umykają z pola widzenia bibliotekarzy. Najbardziej rozpowszechnione, bo dotąd jedynie dostępne na rynku handlowym, skrzynki katalogowe z CZS-u (Cezasu), stoją jedna obok drugiej lub jedna na drugiej, na stole lub innym sprzęcie bibliotecznym; równie często ustawione bezpośrednio na podłodze lub w takim miejscu biblioteki, gdzie czytelnikowi trudno dotrzeć. W celach „dekoracyjnych” skrzynki przykrywa się serwetkami, ustawia się na nich wazony lub doniczki z kwiatami. Wyciągnięcie szuflady z mało stabilnej i źle wykończonych skrzynki katalogowej grozi nieraz zrzuceniem kwiatka oraz wysypaniem kart na podłogę, o ile skrzynka nie jest zaopatrzona w pręt metalowy. Zbyt często zapomina się również o tym, że pojemność skrzynek jest ograniczona i nie można włączać do nich dowolnej ilości kart katalogowych. Opisy zewnętrzne ograniczają się do liter alfabetu i symboli cyfrowych działu lub wyliczenia działów podstawowych.

Negatywnych przykładów, utrudniających i zniechęcających czytelników do korzystania z katalogów, można by przytoczyć więcej. Nie o to jednak chodzi. Chcę jedynie podzielić się kilkoma praktycznymi uwagami, których zastosowanie poprawi wygląd zewnętrzny katalogów i zwiększy ich funkcjonalność.

Bibliotekarz nie może zapominać o tym, w jakim celu robi katalogi i komu mają one służyć. By zaś spełniały swoją rolę muszą odpowiadać pewnym wymaganiom, a więc muszą być:

- łatwo dostępne dla czytelników i bibliotekarza,
- przejrzyste poprzez opisy zewnętrzne i informację,
- łatwe w korzystaniu.

Ustawienie katalogów zależne jest od wielu czynników, m.in. od ilości miejsca, jakim dysponujemy w bibliotece, konieczności funkcjonalnego rozdzielania wypożyczalni od czytelni, części dla dorosłych od dziecięcej, dostosowania wypożyczalni do wolnego dostępu do półek. Katalog nie musi koniecznie stać pod ścianą, jak to jest praktykowane w większości bibliotek; winien natomiast być usytuowany w miejscu łatwo dostępnym dla bibliotekarza i czytelnika. Skrzynki 4-szufladowe rozpowszechniane przez CZS nabiorą stabilności i mogą być ustawione w dowolnym miejscu, o ile umieści się je na wykonanym z kątownika stojaku na dowolną ilość skrzynek. Stojak taki może być przygotowany do dwustronnego ustawienia skrzynek, a wykoną go każdy zakład ślusarski lub Rzemieślnicza Spółdzielnia Zaopatrzenia i Zbytu w Olsztynie. Inne rozwiązanie stanowi obudowa drewniana, ściśle dopasowana do przewidywanej ilości skrzynek.

Przy zbyt ciężko wysuwających się szufladach niewielkim zabiegiem będzie woskowanie brzegów szufladek lub przetarcie ich papierem ściernym, co można wykonać we własnym zakresie. O ile to działanie nie będzie skuteczne należy zwrócić się o pomoc do stolarza.

Koncepcja i wykonanie szaf katalogowych nastrocza wiele kłopotów z uwagi na małą tolerancję, jaką dopuszcza instalowanie i wymiennosc szufladek, jak również wyjątkową wytrzymałość, jaką powinny się odznaczać. Szafy katalogowe zużywają się szybciej niż każdy inny element wyposażenia, są meblem kosztownym, dlatego ich dobór wymaga specjalnej troski. Muszą być wykonane bardzo solidnie z pełnego drzewa dobrze wysuszonego (nie płyty stolarskiej) z zachowaniem zasady stabilności. W związku ze wzrastającą w każdej bibliotece ilością kart katalogowych nabywając skrzynki trzeba pamiętać o zapewnieniu sobie możliwości dokupienia poszczególnych elementów, identycznych z już posiadanymi tak, aby je bez trudności zestawili w całość.

Przyjęcie na szczeblu międzynarodowym znormalizowanych kart katalogowych $0,075 \times 0,0125$ m pozwala na ujednoczenie wymiarów skrzynek:

- długość skrzynek $0,35 \times 0,42$ m
- szerokość użytkowa szufladek $0,128$ do $0,130$ m
- wysokość użytkowa około $0,09$ m
- wysokość ścianek bocznych około $0,04$ m
- wysokość podstaw w salach przeznaczonych dla publiczności $0,60$ m

Każda skrzynka o podanych wymiarach mieści od 800 do 1000 kart katalogowych. Według opinii bibliotekarzy każde dzieło wymaga przeciętnie od 4 do 5 kart katalogowych. Na tej podstawie można obliczyć przewidywaną ilość skrzyń katalogowych nie tylko do zbiorów aktualnych lecz także planowanych w perspektywie kilkunastu lat.

Powierzenie wykonawstwa skrzyń katalogowych firmom nie wyspecjalizowanym mija się z celem. Oglądałam wiele skrzyń w bibliotekach i niewiele z nich odpowiada wymogom, na które zwracałam uwagę wyżej. Najlepsze szafki katalogowe wykonuje wyspecjalizowana w produkcji tego rodzaju sprzętu:

Spółdzielnia Rzemieślnicza Usług i Wyrobów Różnych

50—952 Wrocław, ul. Oleśnicka 15, telefon 279—78

wykonuje: Jankowski Feliks Wrocław, Pl. Karola Miarki 13.

Skrzynie tam wykonane posiadają 18 szuflad, cena 3.560,— zł. Do wszelkiego rodzaju katalogów wewnętrznych, centralnych będą przydatne metalowe skrzynie, rozpowszechniane przez Państwowe Przedsiębiorstwo Obrotu Maszynami i Urządzeniami Biurowymi. Szufladki w katalogach muszą być zaopatrzone w metalowy pręt, który decyduje, że karty katalogowe nie będą przekładane przez czytelników. Metalowy lub drewniany zacisk na przecie pozwoli na utrzymanie kart w pozycji pionowej niezależnie od ich ilości.

Poza tym szufladki muszą być zaopatrzone w uchwyt, oraz urządzenie hamujące, które zapobiega całkowitemu wyciągnięciu ich na zewnątrz szafy katalogowej.

Cała frontowa, zewnętrzna powierzchnia skrzynki, winna być przeznaczona na napisy informujące o zawartości, które nie mogą się ograniczać do samych symboli klasyfikacji dziesiętnej — muszą informować o działach i poddziałach. W wypadku rozbudowanych katalogów alfabetycznych nie wystarcza podanie pierwszej litery, lecz w ramach jednej stosować należy dalszy podział do trzech, czterech itp. kolejnych liter nazwiska lub nazwy. Zewnętrzne opisy katalogów odpowiadać muszą ściśle zawartości skrzynek.

Opisy na skrzynkach mogą być wykonane na kartonie, zabezpieczone płytką z pleksiglasu (tzw. szkło organiczne) i przymocowane dwoma wkrętami. Płytki można zamówić w Spółdzielniach Grawerskich, podając potrzebny rozmiar.

Przewodnikiem po katalogach są tablice informacyjne różne pod względem formy i treści. W zasadzie przy katalogu wystarczy jedna informacja, gdyż na ogół czytelnik, który znalazł się bibliotece po raz pierwszy, z katalogiem zapoznany zostaje przez bibliotekarkę. Tablice informacyjne jak i napisy „Katalog alfabetyczny” i „Katalog syste-

matyczny” powinny być wykonane na jednolitym materiale np. sklejkę stolarskiej — pokrytej lakierem bezbarwnym (patrz zdjęcie nr 1), szkłe itp. Najbardziej odpowiednie do tego rodzaju napisów jest pismo blokowe, proste, nieskomplikowane.

Ważnym problemem jest dobre oświetlenie oraz zapewnienie przy katalogach miejsc siedzących. Robienie notatek i wypisów ułatwiają wysuwane półeczki umieszczone na wysokości 1,10 m od ziemi. Widoczna na zdjęciu skrzynia katalogowa, jest pomysłowo zamieszczona na stałym blacie przymocowanym do ściany, przy której są wygodne miejsca siedzące.

Najwygodniej sięgać do kart katalogowych jeżeli szufladki znajdują się w odległości nie mniejszej niż 60 cm i nie większej niż 150 cm od podłogi.

W pobliżu szaf katalogowych powinno znaleźć się miejsce na wyeksponowanie wydawnictw informacyjnych jak: drukowany katalog księgozbioru WBP oraz innych bibliotek.

Poruszane wyżej sprawy są na ogół znane bibliotekarzom i tak oczywiste, że często się o nich zapomina. Warto więc wykorzystać niniejsze uwagi przy usuwaniu niedopatrzeń oraz w dalszej organizacji i poprawie wyglądu zewnętrznego katalogów.

Anna Lisińska - Tokarska

WiMBP — Opole

Literatura o Polsce współczesnej

1945 - 1973

(Wybór ważniejszych opracowań)

OPRACOWANIA OGÓLNE

1. **Idwadzieściał XX lat Polski Ludowej.** (Aut. Stanisław W. Balicki i in.). W-wa 1964 PWE s. X, 970, ilustr., portr. tab., mapy.

Książka jest zbiorem prac, omawiających dorobek i rozwój poszczególnych dziedzin gospodarki i kultury w Polsce Ludowej. Autorzy potraktowali materiał rzeczowo i zwięźle, koncentrując się na faktach najważniejszych. Szereg tablic i wykresów ujmuje dane statystyczne. Całość uzupełnia kronika ważniejszych wydarzeń za lata 1944—1954.

2. **Kurkiewicz Władysław: 25 lat Polski Ludowej.** Chronologiczny przegląd wydarzeń. W-wa 1971 LSW s. XIV, 413.
Publikacja jest próbą zebrania i przypomnienia ważniejszych faktów z dziejów Polski Ludowej. We wstępie omówiono okres ujęty dalej w kalendarium.
3. **Polska 1944—1965.** Red. Stanisław Wroński i Maria Zwolakowa. T. 1-2. W-wa 1966 KiW s. 448; s. 429.
Dwutomowy album z tekstem ograniczonym do kroniki wybranych wydarzeń politycznych, gospodarczych i kulturalnych z okresu 20 lat PRL. Fotografie, dokumenty, plakaty i wycinki z prasy dają wszechstronny i ciekawy obraz życia w kraju.
4. **Świdzińska Natalia: Polska 1944—1969.** Fakty i liczby. W-wa 1969 KiW s. 259, ilustr.
Publikacja zawiera podstawowe informacje statystyczne o Polsce współczesnej i przeobrażeniach gospodarczych i społecznych, jakie się w niej dokonały. Oprócz tego podaje charakterystykę położenia geograficznego, stosunków ludnościowych. W obszernym zarysie prezentuje inwestycje, zamierzenia i osiągnięcia przemysłu i rolnictwa.

GOSPODARKA

1. **Adamowski Zbigniew, Lewandowski Jędrzej: Rolnictwo polskie w dwudziestopięcioleciu.** W-wa 1970 PWN s. 246, tab., bibliogr.
Autorzy starali się przedstawić główne kierunki i etapy rozwoju rolnictwa w PRL. W pierwszej części charakteryzują sytuację w okresie międzywojennym, dwie następne poświęcają analizie różnych aspektów tej gałęzi gospodarki po roku 1944.
2. **Bożyk Paweł, Wojciechowski Stanisław: Handel zagraniczny Polski 1945—1969.** W-wa 1971 PWE s. 424, tab., bibliogr.
Obszerna i wszechstronnie ujęta praca daje syntezę rozwoju handlu zagranicznego zarówno od strony zmian jakościowych jak i ilościowych. Kolejne rozdziały poświęcone są szczegółowym problemom tej dziedziny życia gospodarczego. Rozważania ilustrują starannie dobrane dane statystyczne.
3. **Idwadzieścia pięć 25 lat gospodarki Polski Ludowej.** Praca zbiorowa pod red. K. Secomskiego. W-wa 1969 PWE s. 296.
Zamierzeniem autorów było ukazanie syntezy gospodarki Polski Ludowej w minionym dwudziestopięcioleciu. Wszechstronne i krytyczne spojrzenie specjalistów przedstawia nie tylko osiągnięcia, ale i trudności, dorobek, a zarazem wnioski i zadania na przyszłość.
4. **Jezierski Andrzej: Historia gospodarcza Polski Ludowej 1944—1968.** W-wa 1971 PWN s. 410.
Praca ilustruje obecny stan wiedzy i badań w zakresie przemian w poszczególnych dziedzinach gospodarki polskiej, wynikłych z procesu industrializacji socjalistycznej. Praca stanowi cykl wykładów z dziejów gospodarczych Polski wygłoszonych na Wydziale Nauk Społecznych UW.

5. **Problemy rozwoju gospodarczego Polski Ludowej 1944—1965.**

W-wa 1965 PWN s. 245.

Zwięzły zarys rozwoju gospodarczego naszego kraju składa się z prac trzech autorów: K. Secomskiego: Dynamika wzrostu gospodarczego Polski Ludowej, Z. Zekońskiego: Kształtowanie się warunków życiowych ludności pracującej, A. Karpińskiego: Gospodarka polska na tle gospodarki świata.

6. **Rajkiewicz Aleksander: Zatrudnienie w Polsce w latach 1950—1970.** Dynamika i struktura. W-wa 1965 KiW s. 302.

Publikacja omawia rozwój zatrudnienia w Polsce w latach 1950—1960, na tle kształtowania się tego problemu w innych krajach. Podstawę rozważań stanowi obszerny materiał statystyczny, uwzględniający czynniki wpływające na stan, skład i strukturę zatrudnienia, problem aktywizacji zawodowej ludności oraz ogólne tendencje rozwojowe i uwagi na temat planowania zatrudnienia.

7. **Rocznik Statystyczny Przemysłu 1945—1965.** W-wa 1967 GUS s. 814.

8. **Rolniczy Rocznik Statystyczny 1945—1965.** W-wa 1966 GUS s. 426.

Dwa tomy z serii „Roczniki Branżowe” ogłaszają materiały statystyczne dotyczące 20-lecia powojennego, obrazujące zaszły w tym okresie przemiany, z nawiązaniem, w zakresie niektórych podstawowych zagadnień, do okresu przedwojennego. Materiały zawierają również dane ze statystyki międzynarodowej, ilustrujące rozwój rolnictwa i przemysłu polskiego na tle innych krajów.

POLITYKA. ZAGADNIENIA SPOŁECZNE

1. **Gajda Eugeniusz: Polska polityka zagraniczna 1944—1971.** Podstawowe problemy. W-wa 1972 MON s. 272.

Autor omawia kształtowanie się założeń, podstawowe problemy oraz rozwój polskiej polityki zagranicznej po II wojnie światowej; wyróżniając etapy działalności naszej dyplomacji na arenie międzynarodowej. Autor przypomina także najważniejsze polskie inicjatywy w dziedzinie polityki europejskiej i światowej.

2. **Kulczycki Zbigniew: Zarys historii turystyki w Polsce.** Wyd. 2. W-wa 1970 Sport i Turystyka s. 212.

Książka zapoznaje z dziejami polskiej turystyki, sięgając XIX wieku. Kreśli też obraz ruchu turystycznego w PRL z jego cechami charakterystycznymi, organizacją, urządzeniami i usługami. Przedstawia politykę socjalną państwa w zakresie turystyki i wypoczynku, przytacza dane liczbowe ilustrujące ujęty materiał.

3. **Mysiek Wiesław. Polityka wyznaniowa Polski Ludowej.** Przesłanki i realizacja. W-wa 1970 Iskry s. 227.

Pierwszą część pracy wypełniają rozważania o miejscu religii i kościoła w życiu społecznym, drugą — omówienie polityki wyznaniowej i procesów laicyzacji w PRL z wyróżnieniem etapów: 1944—1948, 1949—1955 i po r. 1956.

4. **Polityka społeczna i służby społeczne w PRL.** Red. J. Rosner. W-wa 1972 PWE s. 439.

Wydawnictwo jest zbiorem opracowań poświęconych polityce społecznej, zatrudnieniu i ochronie pracy, pomocy społecznej oraz działalności związków zawodowych i organizacji społecznych. Celem jego stało się ukazanie pewnych aspektów szczególnie charakterystycznych i doniosłych w ocenie dorobku pierwszego ćwierćwiecza Polski Ludowej.

5. **Rafalski Henryk: Ochrona zdrowia ludności wiejskiej w PRL.** W-wa 1972 LSW s. 159.

Praca stanowi zwięźle podsumowanie 25-letniej działalności w dziedzinie ochrony zdrowia mieszkańców wsi. Przedstawia ogólne założenia prawne i strukturę ochrony zdrowia ludności wiejskiej.

6. **Rocznik Demograficzny 1945—1966.** W-wa 1968 GUS s. 644.

Pierwsza publikacja tego typu podaje kompleksowe dane dotyczące stanu i struktury ruchu naturalnego i ruchów migracyjnych ludności w Polsce oraz w celach porównawczych przytacza dane międzynarodowe.

7. **Rocznik Statystyczny Ochrony Zdrowia 1945—1967.** W-wa 1969 GUS s. 614.

Część pierwsza rocznika zawiera informacje statystyczne z zakresu ochrony zdrowia, charakteryzujące jej rozwój w PRL, druga zaś — ważniejsze dane dotyczące opieki społecznej. Poszczególne działy zapatrzone uwagami ogólnymi, wyjaśniającymi zakres prezentowanego materiału, podstawowe pojęcia itp.

8. **Rosset Edward: Oblicze demograficzne Polski Ludowej.** W-wa 1965 PWE s. 410.

Przedmiotem wywodów autora są zmiany w stanie i rozmieszczeniu ludności i przyczyny ich powstawania, przemiany klasowe i zawodowe, jakie nastąpiły w kraju, problemy struktury i reprodukcji ludności oraz perspektywy demograficzne.

9. **Słownik organizacji młodzieżowych w Polsce 1918—1970.** Oprac. Czesław Kozłowski. Wstęp T. Pietrzak. W-wa 1971 Iskry s. 189, tab.

Alfabetycznie zestawione hasła ukazują genezę i działalność poszczególnych organizacji od chwili powstania Polski niepodległej do roku 1970; omawiają ich statuty organizacyjne, podstawy programowe, nawiązują do tradycji i powiązania ideologiczne.

WOJSKOWOŚĆ

1. **Anusiewicz Marian, Czarnogórski Czesław: XXV lat Ludowego Wojska Polskiego.** W-wa 1968 MON s. 228.

Pozycja wydana z okazji jubileuszu LWP omawia formowanie się, postępowe tradycje i dzieje polskich sił zbrojnych w ZSRR, historię walk (aż do zdobycia Berlina) i udziału wojska w umacnianiu władzy ludowej w okresie powojennym. Z zagadnień współczesnych ujmując podstawy obronności Polski i sojusz wojskowo-polityczny z krajami socjalistycznymi.

2. **Marynarka, wojenna. 1945—1970.** Album. Oprac. tekstów: F. Kulej i in. Gdańsk 1971 WM s. 170.

Karty albumu wypełniają przede wszystkim zdjęcia i oszczędny komentarz słowny, zawierający dzieje Polskiej Marynarki Wojennej lat 1945—70. W części historycznej znajdują się unikalne zdjęcia wyzwoleń Gdańska, Część współczesna — dokumentuje zwykły dzień naszej floty i okręty różnych typów. Liczne kolorowe plansze prezentują flagi, proporce i bandery PMW oraz mundury i odznaki poszczególnych służb.

NAUKA, OŚWIATA

1. **Dziesięć lat rozwoju nauki w Polsce Ludowej.** W-wa 1956 PWN s. 722.

Na zawartość dzieła złożyły się prace 35 autorów - specjalistów w zakresie poszczególnych dyscyplin naukowych, ukazujące ich rozwój w PRL. Omówiono także rolę i znaczenie nauk, przemiany organizacyjne i metodologiczne.

2. **Osiągnięcia i problemy rozwoju oświaty i wychowania w XX-leciu Polski Ludowej.** Zbiór studiów pod red. B. Suchodolskiego. W-wa 1966 PWN s. 601.

W zbiorze studiów autorzy przedstawiają niektóre aspekty rozwoju oświaty i szkolnictwa. Podają informacje o zmianach dokonywanych w systemie szkolnictwa, oświaty dorosłych, rozwoju form opieki nad dzieckiem i organizacji życia młodzieży. Próbując określić główny nurt postępu, wskazują zadania na przyszłość.

3. **Potyrała Bolesław, Szlufik Władysław: Szkolnictwo ogólnokształcące na Ziemiach Zachodnich i Północnych w latach 1945—1970.** Wrocław 1972 Ossolineum s. 381.

Monografia zawiera całokształt problematyki szkolnictwa podstawowego i średniego. Prezentowane fakty i tezy udokumentowane są licznymi zestawieniami, wykresami, tabelami i mapami.

4. **Rocznik Statystyczny Szkolnictwa 1944/45—1966/67.** W-wa 1967 GUS s. 557.

Publikacja zawiera: dane statystyczne charakteryzujące stan i rozwój szkolnictwa oraz placówek opieki nad dziećmi i młodzieżą, podstawowe informacje na ten temat dotyczące okresu międzywojennego oraz niektóre dane ze statystyki międzynarodowej.

5. **Świecki Andrzej: 25 lat oświaty i szkolnictwa w Polsce Ludowej.** Wyd. 2. W-wa 1969 KiW s. 314.

Autor omawia rozwój szkolnictwa różnych szczebli, opiekę nad dziećmi i młodzieżą, problem bazy materialnej, kadr oraz aktualne sprawy wychowawcze. Treść uzupełniają dane statystyczne, wykresy, tabele i schematy organizacyjnej struktury szkolnictwa PRL.

KULTURA, SZTUKA

1. **Bartelski Lesław: M.: Polscy pisarze współcześni.** Informator 1944—1970. W-wa 1972 Agencja Autorska s. 368.
Książka ma charakter podręcznego leksykonu. W zwięzłej formie przedstawia stan współczesnej literatury polskiej. Hasła osobowe dzielą się na dwie części: notkę biograficzną i pełną bibliografię powojennych wydań książkowych.
2. **Chomiński Józef: Muzyka Polski Ludowej.** W-wa 1968 PWN s. 223.
Książka stanowi zwięzłą syntezę rozwoju polskiej kultury muzycznej po r. 1945. Porusza zagadnienia upowszechniania muzyki i węzłową problematykę estetyczną i stylistyczną. Obok części problemowej zamieszcza kronikę życia muzycznego w Polsce do r. 1966.
3. **Idwadzieścia lat filmu polskiego. Film fabularny 1947—1967.** Wstęp: St. Grzelecki, wybór ilustracji i komentarz: A. Helman, oprac. graf. L. Zahorski. W-wa 1969 WAiF s. 157.
Piękny i ozdobny album we wstępie syntetyczno-histerycznym ukazuje film polski w rozwoju — od zakazanych piosenek do Życia Mateusza. Ilustracje prezentują, w porządku chronologicznym filmy uznane za dzieła wybitne.
4. **Kultura Polski Ludowej. Praca zbiorowa pod red. Tadeusza Galińskiego.** W-wa 1966 PWE s. 448, tab., ilustr., portr.
Praca zbiorowa omawia postępowe tradycje polskiej kultury, jej rozwój w okresie Polski Ludowej. Autorzy dają przegląd dorobku plastyki, teatru, kinematografii, muzyki, literatury, prasy, radia i telewizji, zamknięty kroniką kulturalną 1944—1965.
5. **Łoboda Jan: Rozwój telewizji w Polsce.** Wrocław 1973 PWN s. 125.
Autor rozpatruje problematykę telewizji od początku jej rozwoju tj. od r. 1954 po 1968. Skupia uwagę głównie na problemach ilościowego rozszerzania się telewizji. Przedstawia jej historię na świecie i w Polsce, miejsce tego środka przekazu w kulturze masowej i wiele zagadnień szczegółowych, jak np. system sieci nadającej program TV itp.
6. **Maciąg Włodzimierz: Współczesna literatura polska 1939—1969.** W-wa 1970 PZWS s. 200.
Jest to zarys dziejów literatury współczesnej, obejmujący główne zagadnienia, rozwój i przemiany, twórczości wybitniejszych prozaików i poetów, charakterystykę czasopiśmiennictwa literackiego.
7. **Marczak-Oborski Stanisław: Życie teatralne w latach 1944—1964.** Kierunki rozwojowe. W-wa 1968 PWN s. 306, bibliogr.
Autor kreśli dzieje powojennego teatru polskiego, rozpatrując je w kolejnych fazach: 1944—48, 1949—55, 1956—64. Całość bogato ilustrowana, opatrzona kroniką życia teatralnego 1944—1964.

8. **Nasze muzyczne dwudziestolecie. Reportaż fotograficzny 1944—1964.** Kraków 1965 PWM s. LIII, 464.

Album składa się z dzieł fotografów zawodowych i amatorskich; obok nich umieszczono wyjaśnienia — najczęściej cytaty z prasy i różnych publikacji.

9. **Polska współczesna kultura muzyczna 1944—1964.** Kraków 1968 PWM s. 457, bibliogr.

Publikacja obejmuje całokształt zagadnień kultury muzycznej — twórczość artystyczną i naukową, problemy upowszechniania muzyki, szkolnictwa, ruchu koncertowego i amatorskiego. Część dokumentacyjna zawiera kronikę, bibliografię i dyskografię muzycznej twórczości 20-lecia.

10. **Rocznik Statystyczny Kultury 1945—1967. W-wa 1967** GUS s. 528.

Rocznik podaje informacje o wydawnictwach, bibliotekach, muzeach, wystawach, obiektach zabytkowych, teatralnych, kinach, placówkach k.o., szkołach artystycznych itp.

11. **Toeplitz Jerzy: Dwadzieścia pięć lat filmu Polski Ludowej.** W-wa 1969 PWN s. 238.

Podjęta przez autora próba krótkiej syntezy nakreśla główne kierunki rozwojowe filmu polskiego, wyróżnia podstawowe etapy na drodze przemian — od powstania Czołówki Filmowej WP w 1943 r., a we wstępie (okres do r. 1939) wywodzi genealogię naszej filmowej twórczości.

Mieczysław Faber

WJMBP — Opole

Polska Ludowa w poezji i pieśni (Wybór materiałów repertuarowych)

1. **Data srebrem pisana.** Materiały do wieczorów klubowych na 25-lecie PRL. Kultura i Ty 1968 nr 6. Wkładka Repertuarowa nr 117.
 - „Pierwsze dni” — montaż fragmentów dramatycznych i wierszy.
 - „Pocztówka z naszych miast” — wieczór poezji;
 - Wykaz materiałów repertuarowych opublikowanych w „Kulturze i TY” (wybór) oraz propozycje programowe np. projekt „Wieczoru wspomnień i marzeń”.

Zamieszczone materiały mogą być wykorzystane przez domy kultury, biblioteki i inne placówki organizujące imprezy. Znajdujące się w tym zbiorku (a także w innych publikacjach z tego wykazu) opracowania wymagają — niekiedy — uzupełnień i adaptacji.

2. **Dla Ciebie Warszawo.** Dokumenty, proza artystyczna, poezja, pieśni, propozycje sceniczne. Warszawa 1969 CPARA s. 339. Utwory ukazują losy stolicy przed 1939 r., w okresie II wojny światowej oraz po wyzwoleniu. Są tu fragmenty powieści i opowiadań M. Dąbrowskiej, St. R. Dobrońskiego, Z. Nałkowskiej i J. Parandowskiego; wiersze — W. Broniewskiego, K. Baczyńskiego, J. Tuwima i in. oraz pieśni, fragmenty artykułów, anegdota itp. Tom zawiera następujące montaże:
 1. „Patrzę stoi Warszawa” (poezja, piosenka, proza);
 2. „Stwarzanie miasta” (poezja i dokumenty);
 3. „Miasto kochane, piękne (wiersze, piosenki);
 4. „Dwie melodie i piosenki z plecaka” (piosenki, wiersze).
3. **20-lecie. Jubileusz Gromady.** 20 lat naszej gromady. Kultura i Ty 1964 nr 1—2. Biblioteka Repertuarowa nr 57/58. W zbiorku wydanym z okazji 20-lecia PRL znajdujemy przykładowe programy, przydatne przy organizacji uroczystości lokalnych np. „Dzień naszej gromady, wsi”; „Wieczór klubowy”.
4. Grześczak M.: **Głosy z równiny.** Teatr Ludowy 1969 nr 3. Wkładka. Montaż poświęcony 25-leciu PRL złożony z popularnych pieśni oraz utworów poetyckich.
5. Hanin R., Piotrowski A. W.: **Mnie ta ziemia od innych droższa.** Wieczory literackie dla zespołów amatorskich. Warszawa 1968 „Iskry” s. 226.
 - „Lata się nie liczą” (dzieje polskiego ruchu robotniczego);
 - „Pieśń o kraju” (20 lat Polski Ludowej — wieczór wspomnień);
 - „Warszawski dzień” (odbudowa i rozwój stolicy).Wieczory literackie, oprócz wierszy, które są ich głównym twórczym, zawierają także fragmenty prozy i piosenki.
6. Hanin R., Piotrowski A. W.: **Pieśń o kraju.** Wybór i oprac... Warszawa 1969 „Iskry” s. 171. W książce, którą opracowano z myślą o obchodach ćwierćwiecza Polski Ludowej, znajdują się dwa montaże złożone przede wszystkim z popularnych piosenek, uzupełnione wierszami.
 - „Tam był początek”,
 - „Warszawski dzień”.
7. Litwiniuk J., Stiller R.: **Współczesna poezja polska na estradzie.** Warszawa 1965 Wydawn. Związ. s. 356. Wybór wierszy o tematyce społecznej, walce o wyzwolenie spo-

leczone i narodowe, budowie nowej Polski, a także o sprawach ludzkich, osobistych.

W publikacji zamieszczono również przykładowe programy montażu poetyckich.

8. **Materiały Repertuarowe 1969 nr 1.** Numer specjalny z okazji 25-lecia Polski Ludowej. Obszerny, liczący przeszło 270 stron, zeszyt kwartalnika wydawanego przez Zarząd Kultury i Oświaty Głównego Zarządu Politycznego Wojska Polskiego — obejmuje różnorodne materiały: wiersze, pieśni, utwory dramatyczne, widowiska poetyckie, a także dwa montażu poetyckie: Jana Wierzbickiego „Ziemio ojczysto — ziemia jasna” i Haliny Winowicz „Jak na mapę ojczyzny patrzę”.
9. **Matyszewski R.: O Polskę wolną i sprawiedliwą.** Materiały repertuarowe w wyborze. Warszawa 1969 Wydawn. Związ. s. 489, bibliogr. Antologia utworów o treści patriotycznej i dokumentów związanych z historią najnowszą oraz współczesnością. Jest to wybór wierszy i pieśni oraz fragmentów prozy, dramatów i dokumentów. Zamieszczono tu również montaż literacki pt. „O Polskę wolną i sprawiedliwą” złożony z trzech części: „Domek z kart” (okres międzywojenny), „Czas walki i cierpienia” (lata wojny), „Nasza rzecz (współczesność).
10. **Najbliższa ojczyzna.** Materiały repertuarowe na obchody XXV-lecia Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. Warszawa 1969 CPARA s. 234. W złożonej z sześciu części publikacji zamieszczono wiersze, utwory dramatyczne, fragmenty pamiętników, reportaży, opowiadań i powieści.
 1. „Najbliższa ojczyzna” — około 140 wierszy poetów kilku pokoleń, od W. Broniewskiego do najmłodszych: m.in. H. Poświatowskiej.
 2. „Tu zaszła zmiana” — wybór fragmentów prozy artystycznej i reportażu, ukazujących przemiany i rozwój kraju.
 3. Śliwonik R.: „Pejzaże najbliższe” — widowisko poetyckie o głównych miastach Polski.
 4. Bryll E., Okraskowa H.: „Rozwidnił się świat” — estrada literacka ukazująca przemiany na wsi polskiej w ostatnim 50-leciu. Inscenizacja oparta na fragmentach pamiętników nadesłanych na konkurs zorganizowany przez ZMW w 1961 r.
 5. Janicki J.: „Stworzenie świata” — sztuka w jednym akcie, której akcja toczy się w małym miasteczku, w pierwszych latach po wojnie.

6. Bryll E., Rene L.: „Władza jest władza” — obrazek sceniczny ukazujący przemiany w postawach młodzieży wiejskiej.
11. Szczegodzińska L., Biernacka B.: **Praca i pieśń**. Repertuarowe materiały rocznicowe. Warszawa 1964 Wydawn. Związ. s. 335, bibliogr. Biblioteka Estrady.
- W antologii zebrano utwory poświęcone walce o wyzwolenie społeczne i narodowe, o zmaganiach z hitlerowskim okupantem oraz latach odbudowy i budowy.
- Książka składa się następujących części:
1. Przykładowe programy (montaże pieśni, poezji, prozy i dokumentu):
 - Pierwszy Maja
 - Pokój i przyjaźń
 - Wielka Rewolucja Październikowa
 - Dwudziesty Drugi Lipca.
 2. Poezje — około 100 wierszy poetów polskich i obcych.
 3. Proza artystyczna. Dokumenty.
 4. Fragmenty dramatyczne.
 5. Pieśni i piosenki.
 6. Indeks tematyczny utworów.
12. Śliwonik L.: **Dni zwycięstwa**. Materiały repertuarowe. Warszawa 1970 CPARA s. 88.
- Wiersze, wspomnienia i dokumenty zamieszczone w tej książce są tematycznie powiązane z ostatnimi miesiącami wojny, ze zwycięskim marszem żołnierzy polskich i radzieckich do Berlina. Część pierwsza to „Wybór materiałów luźnych”; druga: montaż literacko-dokumentalny pt. „Droga na Berlin”.
13. Winowicz H.: **Budujemy wspólny dom**. Programy i wybór materiałów poetyckich na obchody XX-lecia PRL. Warszawa 1964 CPARA s. 211.
- „Budowali biały dom” — montaż poetycki ukazujący tworzenie nowej Polski.
 - „Majowa karuzela” — estrada poetycka na dzień 1 Maja.
 - „My jesteśmy trubadurzy” — słowno-muzyczny program estradowy.
 - Materiały luźne — wybór piosenek oraz wierszy poetów współczesnych.

Książka jest lustrem; gdy zajrzy do niej małpa, nie odzwierciedli ona apostoła.

G. Ch. Lichtenberg

„A TO POLSKA WŁAŚNIE”

(Montaż)

GŁOS I:

• *Biało-krwawy,
Krwawo-biały Iniany
Opatrunku, który zwiesz się: sztandar,
Coś się z wielkim krwotokiem uporał!
Wiatr rozwija ten dokument rany,
Wznosi w górę bohaterski bandaż,
Tę pamiątkę,
Ten dług
I ten morał.*

(**Maria Pawlikowska-Jasnorzewska: Barwy narodowe**)

NARRATOR:

„Polska miara zwycięstwa jest inna i polskie klęski też mierzy się innymi kategoriami. Zwycięstwem dla nas jest sam fakt, że istniejemy jako naród i państwo: zbyt blisko otarliśmy się o realną możliwość całkowitej eksterminacji, aby nie wiedzieć, czym może być klęska”.

GŁOS II:

*Ziemia czarna — w niej trup
grzebany przed mieczem
Północ powyżej czoła — orzeł.
Noteć — zegar słoneczny
co obraca się w moim umyśle.
Zapamiętaj czy ojczyzny mojej
w Gopie odbite.*

(**Zbigniew Jerzyna: Kwiecień**)

NARRATOR:

„Historia i współczesność stapiają się w tym kraju w jedyny niepowtarzalny aliaż. Wszystko, co się tu dzieje i dokonuje, wyrasta z trudnej, niewyobrażalnie trudnej historii. Ileż obcych wojsk ciągnęło tędy, z zachodu na wschód, z północy na południe, i znów ze wschodu na zachód; co roku, wiosną, ziemia wyrzuca na wierzch ludzkie kości i jakieś ślady zapomnianych niezliczonych wojen”.

GŁOS III:

*jeszcze jest w dłoniach ale już spękana
w zbyt jasnym słońcu paląca się ziemia
jeśli opiszę to tuż obok kość
by chociaż świeczkę zapalić tradycji
łąki pominę zbyt jawnie zielone
jeśli się palą dym zalega nisko
a wtedy mógłbym powiedzieć zbyt wiele
ziemia podpływa pod ściśniętą krtani*

(**Andrzej K. Waśkiewicz: Ziemia**)

NARRATOR:

„Nie ma drugiego w Europie kraju, gdzie pory roku tak bardzo odmieniałyby urodę ziemi i ludzkie twarze. Polacy, którym zrządzenie jest niezbędne do zachowania dobrego samopoczucia, narzekają co prawda od jakichś czterystu lat, że klimat się pogarsza, że zimy już nie tak śnieżne i jesień nie tak barwne. Ale cudzoziemcy, którzy choć raz doświadczyli pełnego obrotu polskich pór roku, nigdy nie potrafią w sobie powściągnąć zachwytu nad chmurną, trudną urodą polskich nizin”.

GŁOS II:

*Dobrze jest nad jeziorem
nawet porą deszczową.
Leśniczy wieczorem
lampę zapala naftową.
Pszczoły śpią,
Tylko woda chlupie o brzeg bez przerwy.
A nam się śnią polowania,
paprocie, jelenie i strzelby.*

(Konstanty I. Gałczyński: Kronika olsztyńska)

GŁOS I:

*Zapach wody, zielony w cieniu, złoty w słońcu,
W bezwietrzu sennym ledwo miesza się, kołysze,
Gdy z łak koniki polne w sierpniowym gorącu
Tysiącem srebrnych nożyc szybko strzygą ciszę.*

(Leopold Staff: Wysokie drzewa)

NARRATOR:

„Są kraje podobne do popularnych gwiazd filmowych — ładne, starannie uczesane, dobrze odżywione, lecz jak gdyby odrobinę nudne od zbyt dokładnego makijażu i zdawkowych uśmiechów. Są jednak i takie, które chciałoby się porównać do pracującej kobiety około trzydziestki; jej wdzięk, zaradność, inteligencję można ocenić dopiero po dłuższej znajomości, zwłaszcza, że ma ona swoje zmartwienia i nie zawsze jest w najlepszym humorze. Zdaje się, że wybór metafory nie nastęrcza w tym wypadku trudności. Polska nawet w dobie swych największych sukcesów nie była nigdy primadonną europejskiej sceny. Trudno by ją było posądzić o kokieteryę lub nadmiar otwartości. Raczej na odwrót, trzeba pewnego wysiłku, aby przywyknąć do jej ustawicznych introspekcji i wrażliwości na ulotne klimaty, zrozumieć powikłany, dramatyczny zyciorys i polubić jej cierpkie, lecz niezaprzeczone piękno”.

GŁOS III:

*W domu naprzeciwko
litanki w koła i winogrona
wyrzewają się w słońcu
Na balkonie w białym wózku
ludzkie pisklą wymachuje nóżkami
Wrócił z pracy mężczyzna
obejmuje kobietę całuje długo*

(Małgorzata Hillar: W domu naprzeciwko)

GŁOS I:

*Dom nad porami roku
dom dzieci zwierząt i jabłek
dom jest sześcianem dzieciństwa
dom jest kostką wzruszenia*

(Zbigniew Herbert: Dom)

GŁOS II:

Gdy o Ojczyźnie mojej myślę —
Myślę: Aleje, Zjazd, Powiśle...
Tobie Ojczyznę — wioska, ruczaj,
Mnie — Makotowska, Bracka, Krucza.
Nie las, nie łąka, nie łan zboża,
A krzywe Koło, Wspólna, Hoża.

(Andrzej Nowicki: Moja Ojczyzna)

Ja wolę niż bulwarów blaski,
No Nowogrodzkiej kurz warszawski.
I nocą małe srebrne gwiazdki
nad dworcem EKD

(Konstanty I. Gałczyński: Piosenka o dworcu EKD)

GŁOS III:

I znowu miłość bezsensowniejsza niż wszystko
do rozmokłych płaskich pól, do zrudziałych brzoźowych listków,
każde źdźbło — ciężkie od wspomnień, a każdy kamień od krzywdy...
Oplata mnie polska kłiwość i już nie opuści mnie nigdy.

(Kazimiera Iłakowiczówna: I znowu, znowu)

GŁOS I:

Bez tej miłości można żyć,
mieć serce puste jak orzeszek,
malutki los naparstką pić
z dala od zgryzot i pocieszeń,
na własną miarę znać nadzieję,
w mroku kryjówkę sobie uwić,
o blasku słońca mówić „dniejc”,
o blasku słońca nie nie mówić.
Ziemi ojczyzna, ziemi jasna,
nie będę powalonym drzewem.
Codziennie mocniej w ciebie wrastam
radością, smutkiem, dumą, gniewem.
Nie będę jak zerwana nić.
Odrzucam pustobrzmiące słowa.
Można nie kochać cię — i żyć,
ale nie można owocować.

Wisława Szymborska: Gawęda o miłości ziemi ojczystej)

NARRATOR:

„Więc kiedy nad Szczepreszyn, Wschowę, Szczuczyn i Trzciankę nadciąga którakolwiek z polskich pór roku, myślimy po prostu o tym, że dobrze jest żyć i pracować w tym chmurnym, trudnym kraju”.

UWAGA:

Tytuł montażu „A to Polska właśnie” został zaczerpnięty z „Wesela Stanisława Wyspiańskiego”. W jednej ze scen Poeta w rozmowie z Panną Młodą wskazując na serce mówi: A to Polska właśnie. Montaż stanowi odpowiedź na pytanie czym jest dla nas Polska i jakie treści zawierają się w pojęciu patriotyzm. W utworach zamieszczonych w montażu unika się tonu patetycznego. Polska jest częściej źródłem codziennego wzruszenia i radości niż podniosłego przeżycia.

Na montaż składają się utwory poetyckie polskich poetów współczesnych i fragmenty szkicu Wiesława Górnickiego „Genius loci” zamieszczonego w wydawnictwie „Polska w kalejdoskopie” W-wa 1972 Interpress.

Uzupełnieniem montażu powinna być odpowiednia oprawa muzyczna, najlepiej nagrania polskiej muzyki instrumentalnej (Chopin, Moniuszko, Szymanowski).

RADY DELEGATÓW ROBOTNICZYCH

Pierwsza władza ludowa w Polsce

(Zestaw bibliograficzny w wyborze)

Problematyka Rad Delegatów Robotniczych znajduje się w chwili obecnej w centrum zainteresowania. Wiąże się to z przypadającą w listopadzie tego roku 55 rocznicą ich powstania.

Rady Delegatów Robotniczych, powstałe z inicjatywy rewolucyjnych partii SDKPiL i PPS, a od grudnia 1918 r. KPRP na terenie Lublina, Dąbrowy Górniczej, Warszawy, Łodzi i innych miejscowości, reprezentowały interesy ludu pracującego w walce o ustrój społ.-polit. niepodległej Polski, stanowiąc pierwsze załączki władzy ludowej w Polsce.

Przy opracowywaniu zestawu korzystano głównie z materiałów znajdujących się w Miejskiej Bibliotece Publicznej w Sosnowcu. Uwzględniono zarówno artykuły z czasopism, jak i wydawnictwa zwarte.

Zastosowano układ działowy, w obrębie działów uszeregowano opisy alfabetycznie.

Zestaw niniejszy ma służyć szerokiej ogółowi czytelników.

I. RADY DELEGATÓW ROBOTNICZYCH

— opracowanie ogólne

1. AJNENKIEL ANDRZEJ: **Od rządów ludowych do przewrotu majowego. Zarys dziejów politycznych Polski 1918—1926.** W-wa 1968 s. 16—20, 23, 32, 34—35, 90—91.

Książka stanowi popularne opracowanie dziejów politycznych Polski od początków uzyskania niepodległości w 1918 r. do przewrotu majowego w 1926 r. Uwzględnia w związku z tym udział w kształtowaniu oblicza społ.-polit. nowej Polski RDR — pierwszych załączków władzy ludowej w Polsce.

2. **Historia polskiego ruchu robotniczego 1864—1964. T. 1—1864—1939.**
W-wa 1967 s. 290—298.
Publikacja stanowiąc zarys popularno-naukowy 100-letniego procesu dziejów politycznych ruchu robotniczego na ziemiach polskich. uwzględnia również najważniejsze fakty z powstania i działalności RDR.
3. **HOLZER JERZY: Polska Partia Socjalistyczna w latach 1917—1919.**
W-wa 1962 s. 198—205, 300—359.
W książce, będącej opracowaniem dziejów PPS w r. 1917—1919, autor przedstawia zakres wpływów i stosunków PPS do poszczególnych RDR oraz jej udział w ich zlikwidowaniu.
Autor omawia rolę PPS, dorobek, z jakim wchodzi w okres, w którym decydują się losy niepodległości Polski oraz działalność partii na początku istnienia państwa polskiego. W związku z tym autor zwraca uwagę na wpływy PPS w RDR, oraz jej rolę w likwidacji RDR.
5. **JABŁOŃSKI HENRYK: Narodziny II Rzeczypospolitej 1918—1919.**
W-wa 1962 s. 179—198.
Książka ukazuje proces kształtowania oblicza społ.-polit. II Rzeczypospolitej. Stara się odpowiedzieć na pytanie dlaczego RDR, reprezentujące interesy polskiego proletariatu, nie wygrały wówczas walki o władzę w Polsce.
6. **KANCEWICZ JAN: SDKPiL wobec zagadnień wojny, rewolucji i niepodległości Polski w latach 1914—1918.** W: Ruch robotniczy i ludowy w Polsce (1914—1923). W-wa 1960 s. 107—193.
Zasadnicza uwaga autora artykułu skierowana jest na węzłowe kwestie ideologii i polityki SDKPiL w l. 1914—1918. Omawiając zagadnienie niepodległości Polski autor podkreśla inicjatorski i kierowniczy charakter działalności SDKPiL w organizacji RDR.
7. **KOMUNISTYCZNA PARTIA POLSKI.** Informator o materiałach archiwalnych z lat 1918—1939, przechowywanych w archiwach polskich.
W-wa 1970, s. 39, 43, 48, 88, 95, 96—99, 101, 168, 190, 194, 221, 272, 305, 307, 351, 360, 376, 429, 564, 565, 627.
Książka stanowi przewodnik po zbiorach archiwów polskich, obrazujący historię KPP. W informatorze znalazły się więc także materiały związane z działalnością RDR.
8. **KOMUNISTYCZNA PARTIA POLSKI W OBRONIE NIEPODLEGŁOŚCI POLSKI.** Materiały i dokumenty. W-wa 1953 s. 21—24, 35—36.
Książka będąca zbiorem dokumentów ilustrujących stanowisko KPP w sprawie najżywoźniejszych interesów narodu polskiego, zawiera między innymi materiały obrazujące działalność RDR.
9. **KOZŁOWSKI CZESŁAW: Historia polskiego ruchu robotniczego.** Wybrane problemy. W-wa 1972 s. 80—82.
Autor omawiając wybrane zagadnienia z historii polskiego ruchu robotniczego podaje zwięzły rys historyczny RDR.
10. **KOWALSKI JÓZEF: Z zagadnień rozwoju ideologicznego KPRP w latach 1918—1923.** W: Ruch robotniczy i ludowy w Polsce (1914—1923). W-wa 1960, s. 269—327.
Książka omawia rolę i działalność KPRP w okresie walk o charakter nowego państwa polskiego. Podkreśla istotny wkład KPRP w powstanie Rad Robotniczych, jej wpływ na kształtowanie rewolucyjnego charakteru poszczególnych RDR.
11. **KOWALSKI JÓZEF: Zarys historii polskiego ruchu robotniczego w latach 1918—1939.** Cz. 1—l. 1918—1928. W-wa 1959 s. 77—143.
Autor podając zwięzły rys historyczny polskiego ruchu robotniczego w l. 1918—1928, zajmuje się także powstawaniem, działalnością i znaczeniem RDR.

12. **WEINWAND ARTUR: Z dziejów Milicji Ludowej w latach 1918—1919.** — Z pola walki 1965 nr 2 s. 61—62.
Autor omawiając dzieje powstania i działalności Milicji Ludowej wskazuje na powiązania niektórych grup Milicji Ludowej z ruchem Rad Robotniczych.
13. **MALINOWSKI HENRYK: Szkice z dziejów klasy robotniczej.** Wybrane zagadnienia z lat 1917—1919. W-wa 1973 s. 254—321.
Autor przeprowadza zwięzłą syntezę całokształtu działalności Rad Robotniczych na ziemiach polskich. Do pracy dołączony jest obszerny materiał bibliograficzny.
14. **RADY DELEGATÓW ROBOTNICZYCH W Polsce 1918—1919.** Materiały i dokumenty. T. 1-2. W-wa 1962—1965.
Książka jest zbiorem dokumentów związanych z działalnością RDR, odtwarzających okres kształtowania się niepodległego państwa polskiego i walki klasowej, jaka toczyła się o jego oblicza ekonomiczno-społeczne i formy ustrojowe.
15. **RYBICKI ZYGMUNT: Rady Delegatów Robotniczych w Polsce 1918—1919.** W-wa 1962.
Przedmiotem bezpośrednich rozważań autora nie jest omówienie problematyki historycznej lat 1918—1919, lecz zwrócenie uwagi na zdobyte przez klasę robotniczą doświadczenia w kształtowaniu proletariackiej koncepcji władzy państwowej i form jej urzeczywistnienia.
16. **STANKIEWICZ WITOLD: Ruch ludowy w Polsce w latach 1918—1923.** W: Ruch ludowy i robotniczy w Polsce (1914—1923). W-wa 1960 s. 417—474.
Autor zajmuje się ogólną charakterystyką walk chłopskich i ruchu ludowego w pierwszych latach niepodległości państwa polskiego. Omawia szczegółowo proces powstania i działalności RDR miast i wsi oraz inicjatorski i kierowniczy charakter w ruchu ludowym SDKPiL i KPRP.
17. **SZCZYGIELSKI ZBIGNIEW, TYMANIECKA ALEKSANDRA: Z dziejów Rad Delegatów Robotniczych w Polsce.** W-wa 1960.
Książka stanowi pierwsze popularne opracowanie historii RDR. Podkreśla widoczną na terenie Rad rywalizację pomiędzy akcją rewolucyjnej KPRP, dążącej do bezpośredniego przejęcia władzy w kraju przez klasę robotniczą, a ugodową wobec rządu polityką PPS.
18. **ŚWIETLIKOWA FRANCISZKA: Komunistyczna Partia Robotnicza Polski 1913—1923.** W-wa 1968 s. 48—76, 116—130.
Autorka omawiając działalność KPRP przedstawia jej walkę o rewolucyjny charakter RDR i zjednoczenia wokół nich ogółu klasy robotniczej.
19. **TYMANIECKA ALEKSANDRA: Polski ruch robotniczy w okresie II Rzeczypospolitej.** W: Polski ruch robotniczy. Zarys historii. W-wa 1972 s. 151—158.
Autorka omawiając ruch robotniczy w okresie II Rzeczypospolitej poświęca dużo uwagi powstaniu i działalności poszczególnych RDR.
20. **Z POSTĘPOWYCH TRADYCJI ORĘŻA POLSKIEGO. 1917—1939.** W-wa 1966 s. 44—55, 62—65, 67—71, 73—93, 94—106.
Opracowanie stanowi zbiór studiów o charakterze popularno-naukowym na wybrane tematy, związane bezpośrednio z rewolucyjną walką klasy robotniczej. Opisuje między innymi działalność RDR, podkreślając ich wkład w walkę polityczną klasy robotniczej i chłopskiej.

II. RADY DELEGATÓW ROBOTNICZYCH

— Zagłębie Dąbrowskie i Górny Śląsk

21. ADAMSKI WŁADYSŁAW: **Pamiętnik robotnika**. Wybór rękopisów... 1917—1919 K-ce 1963 s. 67—107.
Książka zawiera obszerne notatki Władysława Adamskiego — znanego działacza SDKPiL i KPRP w Zagłębiu Dąbrowskim. Informuje między innymi o posiedzeniach RDR Okręgu Dąbrowskiego i działalności komitetu strajkowego, utworzonego przez RDR okręgu sosnowieckiego i dąbrowskiego.
22. ANTONOW MICHAŁ, RECHOWICZ HENRYK, SOCHANIK JERZY: Organizacja komunistyczne na Górnym Śląsku i w Zagłębiu Dąbrowskim 1918—1922. Materiały źródłowe, K-ce 1958 s. 19—103.
Opracowanie oparte na materiałach archiwalnych ilustruje działalność komunistów jako organizatorów walki klasy robotniczej. Z dokumentów dotyczących RDR zamieszczone są materiały dotyczące różnych wystąpień i walk organizowanych przez KPRP pod sztandarem Rad Robotniczych.
23. BESSELERZYCY W GRODŹCU. — **Górn. Organ PPS**. 1919 nr 2.
Artykuł opisuje starcie między Milicją Ludową a wojskiem na początku stycznia 1919 r. w Grodźcu. Dowodzi on radykalnego nastawienia Milicji Ludowej na terenie Zagłębia Dąbrowskiego.
24. DĄBSKI JAKUB: **Pół wieku wspomnień**. K-ca 1960 s. 93—106.
Wspomnienia J. Dąbskiego — czołowego działacza PPS, obejmują między innymi okres działalności zagłębiowskich Rad Delegatów Robotniczych. Autor, starając się o obiektywny stosunek do opisywanych zdarzeń, przypomina ważniejsze wydarzenia z działalności zagłębiowskich RDR, z którymi się zetknął bezpośrednio lub które były mu znane.
25. GÓRSKA ELŻBIETA: **Rady Delegatów Robotniczych w Zagłębiu**. Stalinoród 1954.
Książka daje krótki zarys działalności RDR Zagłębia Dąbrowskiego. Przypomina dzieje powstania i walki zagłębiowskich Rad Robotniczych, pierwszych w Polsce załóżków władzy ludowej.
26. KAŁUŻA ADAM, POPRAWKA STANISŁAWA: **Rady Delegatów Robotniczych w Zagłębiu Dąbrowskim**. K-ce 1961.
Autorzy podkreślają rewolucyjny charakter RDR Zagłębia Dąbrowskiego oraz wskazują na ich doniosłą rolę w kształtowaniu oblicza społ.-polit. Polski.
27. ORGANIZACYJNE (TRZECIE) POSIEDZENIE RADY DELEGATÓW ROBOTNICZYCH OKRĘGU SOSNOWIECKIEGO. — Wiadomości Rady Delegatów Robotniczych Okręgu Sosnowieckiego 1918 nr 1.
Artykuł podaje przebieg trzeciego zebrania organizacyjnego RDR Okręgu Sosnowieckiego. Omawia cel i zadania RDR, wybór Komitetu Wykonawczego i komitetów kopalnianych. Stanowi cenną pozycję dla poznania w jaki sposób kształtowała się władza robotnicza na terenie Zagłębia Dąbrowskiego.
28. PIERZCHAŁA JAN: **Legenda Zagłębia**. K-ce 1962 s. 79—84.
Książka będąca zbiorem szkiców o ziemi zagłębiowskiej, podaje krótki rys historyczny lat 1918—1919. Autor opisuje dzieje powstania i działalności zagłębiowskich RDR, podkreśla ich wkład w walkę o ustrój społ.-polit. niepodległej Polski.
29. RECHOWICZ HENRYK: **Zagłębie Dąbrowskie w okresie walk rewolucyjnych**. K-ce 1966 s. 22—26.

Autor opisując udział Zagłębia Dąbrowskiego w walkach rewolucyjnych, poświęca wiele uwagi działalności i znaczeniu zagłębiowskich RDR.

30. SAMOWŁADZTWO KOMITETÓW PARTYJNYCH CZY RADY ROBOTNICZE? — *Komunista* 1919 nr 1.

Artykuł opisuje Rady Robotnicze Galicji i Śląska, powstałe z inicjatywy PPS Galicji i Śląska pod kuratelą rządowych instancji. Rzuca światło na działalność Rad Robotniczych nie zawsze związanych z ruchem robotniczym.

30. SPIS CZŁONKÓW RADY DELEGATÓW ROBOTNICZYCH WYBRANYCH W KOPALNIACH I FABRYKACH OKRĘGU SOSNOWIECKIEGO. — **Wiadomości Rady Delegatów Robotniczych Okręgu Sosnowieckiego 1918 nr 1.**

Wykaz zawiera 146 nazwisk czołowych działaczy robotniczych z 1918 r., reprezentujących interesy robotników poszczególnych zakładów pracy okręgu sosnowieckiego.

32. WALCZAK JAN: **Wielkie dni Czerwonego Zagłębia.** (Ruch robotniczy w Zagłębiu Dąbrowskim w okresie walki o władzę w latach 1918-1919). K-ce 1969.

Książka poświęcona ruchowi robotniczemu Zagłębia Dąbrowskiego podkreśla doniosłą rolę i radykalny charakter zagłębiowskich RDR, będących organami przedstawicielskimi władzy robotniczej w Polsce.

33. Z UBIEGŁYCH DNI. — *Górnik*. Organ PPS 1919 nr 23.

Artykuł opisuje aresztowania funkcjonariuszy Milicji Ludowej Zagłębia Dąbrowskiego przez wojsko w dn. 12 i 13 marca 1919 r. Stanowi on ważny dokument uwzględniający poznanie polityki rządu, zmierzającej do reorganizacji Milicji Ludowej, w celu przytłumienia jej radykalnego charakteru.

34. Z REWOLUCYJNYCH TRADYCJI GÓRNEGO ŚLĄSKA I ZAGŁĘBIA DĄBROWSKIEGO. K-ce 1962, s. 22, 23, 27, 29, 36, 46, 54, 55, 58, 63-64, 69, 73, 83, 94, 114, 116, 120, 122, 133, 149, 177.

Publikacja dotycząca rewolucyjnych tradycji Górnego Śląska i Zagłębia Dąbrowskiego, zawiera między innymi kalendarium w którym znajdują się także ważniejsze daty z dziejów RDR. Podaje również krótkie notki biograficzne czołowych działaczy RDR Śląska i Zagłębia.

35. ZIELIŃSKI HENRYK: **Położenie i walka górnośląskiego proletariatu w latach 1918—1922.** W-wa 1957 s. 99—149.

Autor ukazując położenie i walkę proletariatu górnośląskiego w l. 1918—1922, porusza również zagadnienie udziału Rad Robotniczych w kształtowaniu sytuacji społ.-polit. na Górnym Śląsku, ich wpływ na wzrost świadomości klasowej i narodowej robotników górnośląskich.

Biblioteki — to laboratoria, w których projektuje się pokój.

W. Szklowski

Czytelnicy bywają rozmaici. Jednym autor powinien objaśnić to i owo, inni mogliby raczej objaśnić autora.

W. Gombrowicz

„Nauka polska wczoraj i dziś”

Sprawozdanie z wystawy

Wystawa została zorganizowana w czytelni czasopism w filii Miejskiej Biblioteki Publicznej w Tychach na Os. D. Pomysłana została jako uczczenie Roku Nauki Polskiej. Czynna od 15 maja do 15 czerwca 1973 r. Dostosowując się do trudnych warunków lokalowych (jedna ściana zabudowana regałami na czasopisma; ściana frontalna — to mozaika) i wykorzystując posiadany księgozbiór oraz materiały ikonograficzne wystawę podzielono na następujące działy:

I. „Rozwój nauki polskiej”.

Tutaj przygotowano dużą planszę „Ważniejsze fakty z dziejów nauki polskiej” oraz wykorzystano wszelkie dostępne materiały z historii nauki polskiej. Starano się też przedstawić sylwetki uczonych, wybierając m. in. odpowiednio opisane zdjęcia z kompletów CAF-owskich.

Zestaw książek z tego działu:

1. Chałasiński Józef — **Kultura i naród.**
2. Czekanowski Jan — **Człowiek w czasie i przestrzeni.**
3. Długosz Jan — **Roczniki, czyli Kroniki sławnego Królestwa Polskiego.**
4. Estreicher Karol — **Bibliografia polska.**
5. Gieysztor Aleksander — **Millennium.**
6. Górski Ryszard — **Oskar Kolberg.**
7. **Historia nauki polskiej T. 1 i 2.**
8. Hurwic Józef — **Maria Skłodowska-Curie.**
9. Jankowerny Wojciech — **Zawsze pod Kopułą.**
10. Kieniewicz Stefan — **Samotnik brukselski.**
11. Kormanowa Żanna — **Joachim Lelewel.**
12. Kowalik Tadeusz — **Krzywicki.**
13. **Księga pamiątkowa ku czci Karola Estreichera.**
14. Kuźmiński Bolesław — **Polskie nazwy na mapie świata.**
15. Lelewel Joachim — **Dziela.**
16. Ładyka Jerzy — **Dembowski.**
17. Młynarski Zygmunt — **W kręgu sprawy ks. Piotra Ściegiennego.**
18. Modrzewski Andrzej Frycz — **O poprawie Rzeczypospolitej.**
19. Olszewicz Bolesław — **Lista strat kultury polskiej.**
20. Ossowski Stanisław — **O osobliwościach nauk społecznych.**
21. Ozga Władysław — **Władysław Spasowski i jego oddziaływanie.**
22. Poniatowski Zygmunt — **Nauka.**
23. Porębski Eugeniusz — **Wielcy twórcy nauki.**

24. Rudzki Jerzy — **Świętochowski.**
25. Rolbiecki Waldemar — **Towarzystwa naukowe w Polsce.**
26. **Rzecz o Jędrzeju Śniadeckim.**
28. Ślabczyński Wacław — **Paweł Edmund Strzelecki.**
29. Sikora Jerzy — **zaczęło się 600 lat temu.**
27. Szacka Barbara — **Stanisław Staszic.**
30. Wołoszyn Stefan — **Historia wychowania.**

II. Frontalną ścianę zajmuje część wystawy poświęcona Kopernikowi zatytułowana „**Największy z wielkich**”. Obok dużego portretu uczonego przedstawiono w bogatym wyborze prace dotyczące jego sylwetki i odkryć. (Zestawiono książek nie podajemy, gdyż jest on dobrze znany bibliotekarzom).

III. Obudowaną regalami wykorzystano do przedstawienia czasów współczesnych „**Nauka w Polsce Ludowej**”. Na najbardziej wyeksponowanej części zamieszczono roczniki „**Informatora nauki polskiej**” oraz zdjęcia wraz z książkami najwybitniejszych współczesnych uczonych filozofów — Tadeusza Kotarbińskiego i Władysława Tatarkiewicza. Ponadto 3 prace o charakterze ogólnym: „**Z problemów polityki naukowej**”, „**Człowiek i nauka**” rocznik 1971, Dziewanowski Kazimierz — „**Reportaż o szkieleku i oku**”.

Na różnokolorowych paskach brystolu zamieszczono następujące informacje pod ogólnym hasłem: „**Dziś mamy**”:

- 130 szkół wyższych,
- 60 placówek naukowych,
- 120 resortowych instytutów i centralnych laboratoriów,
- 70 placówek Polskiej Akademii Nauk zatrudnia około 7 tys. osób,
- 500 tys. — to liczba absolwentów szkół wyższych w okresie 25-lecia PRL,
- około 1800 osób uzyskuje każdego roku doktorat,
- obecnie działa ponad 20 towarzystw naukowo-regionalnych i ponad 100 towarzystw specjalistycznych,
- rocznie szkoły wyższe opuszcza ponad 30 tys. absolwentów,
- liczba profesorów, docentów, adiunktów i asystentów wynosi około 27 tys. osób, a więc prawie 11 razy więcej niż przed wojną,
- w szkołach wyższych kształcą się ponad 300 tysięcy studentów,
- zaplecze poszczególnych branż i zakładów przemysłowych liczy 1466 placówek (laboratoriów przyfabrycznych, biur projektowych i konstrukcyjnych).

Zamieszczono też następujący tekst wprowadzający:

„Program rozwoju nauki w Polsce Ludowej został nakreślony przez kolejne zjazdy PZPR oraz II i IV Plenum. Socjalizm stworzył przed nauką polską szansę i perspektywę, jakich dawniej nie miała. II wojna światowa i 5-letnia okupacja przyniosły nieobliczalne straty wśród polskich uczonych. Zostały zniszczone laboratoria, zbiory, wyższe uczelnie i instytuty.

Od pierwszych dni władzy ludowej państwo nasze zgodnie z zapowiedzią Manifestu Lipcowego otoczyło naukę i ludzi nauki opieką i pomocą. Dzięki ofiarności uczonych i pomocy państwa proces odbudowy i rozbudowy nauki dokonał się już w pierwszych latach powojennych”.

Ponadto zrobiono wykaz ważniejszych bibliotek w Polsce na podstawie Leksykonu PWN s. 108.

Temat nauki współczesnej podzielono na trzy działy, dając obok zdjęć uczonych najważniejsze informacje biograficzne oraz wybrane dzieła.

Przedstawiono następujące sylwetki:

I. **Nauki humanistyczne.**

1. **Doroszewski Witold**
2. **Gąsiorowska Natalia**
3. **Hensel Witold**
4. **Jabłoński Henryk**

5. **Jakubowski Jan**
6. **Kieniewicz Stefan**
7. **Klemensiewicz Zenon**
8. **Kleiner Juliusz**
9. **Kostrzewski Józef**
10. **Kumaniecki Kazimierz**
11. **Kuryłowicz Jerzy**
12. **Krzyżanowski Julian**
13. **Leśnodorski Bogusław**
14. **Lorentz Stanisław**
15. **Łowmiański Henryk**
16. **Manteuffel Tadeusz**
17. **Mikulski Tadeusz**
18. **Pigoń Stanisław**
19. **Popiołek Kazimierz**
20. **Stieber Zdzisław**
21. **Witwicki Władysław**
22. **Wyka Kazimierz**

II. Nauki społeczne.

Przedstawiono następujące sylwetki:

1. **Chalaśiński Józef**
2. **Falskj Marian**
3. **Grzybowski Konstanty**
4. **Kurdybacha Łukasz**
5. **Labuda Gerard**
6. **Lange Oskar**
7. **Moszyński Kazimierz**
8. **Pieter Józef**
9. **Rechowicz Henryk**
10. **Suchodolski Bogdan**
11. **Szczępański Jan**
12. **Tymieniecki Kazimierz** (z uwagi na „Historię chłopów polskich”).

III. Nauki matematyczno-przyrodnicze.

Przedstawiono następujące sylwetki:

1. **Cebertowicz Romuald**
2. **Infeld Leopold**
3. **Kuratowski Kazimierz**
4. **Mazur Stanisław**
5. **Pieniążek Szczepan**
6. **Romer Eugeniusz**
7. **Rybka Eugeniusz**
8. **Sierpiński Wacław**
9. **Steinhaus Hugo**
10. **Szafer Władysław**
11. **Trzebiatowski Włodzimierz**
12. **Zonn Włodzimierz.**

Całości wystawy patronował cytat Marii Skłodowskiej-Curie: „**Nauka leży u podstaw każdego postępu**”.

UWAGA KOŃCOWA :

W wyborze sylwetek kierowano się głównie posiadanymi przez bibliotekę dziełami, stąd pewna dyskusyjność zestawu.

Nie uwzględniono przedstawicieli techniki z uwagi na planowaną w jej sieni wystawkę „Technika w Polsce Ludowej”.

WAŻNIEJSZE FAKTY Z DZIEJÓW NAUKI POLSKIEJ

- XII w. Pierwsze świadectwo studiów Polaków w obcych krajach.
- XIII w. W Europie zachodniej działają polscy uczeni: Mikołaj Polak, Marcin Polak, Witelo.
- 1364 Założenie przez Kazimierza Wielkiego Uniwersytetu Krakowskiego.
- XV w. Pełny rozkwit Uniwersytetu Krakowskiego. Wybitni uczeni tego okresu: Mateusz z Krakowa, (teologia); Stanisław ze Skarbmierza, Paweł Włodkowic (prawo); Marcin z Żorawicy, Wojciech z Brudzewa, Mikołaj Kopernik (astronomia).
- 1455—1480 Kronika Jana Długosza.
- 1543 „O obrotach ciał niebieskich” M. Kopernika.
- 1551 „O poprawie Rzeczypospolitej” A. Frycza Modrzewskiego. 1554
- 1554 wyd. pełne w Bazylei.
- 1559
- 1595 Założenie Akademii Zamojskiej w Zamościu.
- I połowa W Gdańsku działa znakomity astronom Jan Heweliusz, twórca nowożytniej selenografii. W Krakowie prowadzi wykłady Jan Brożek, matematyk, astronom, pisarz, pierwszy w Polsce historyk sztuki.
- 1740 Stanisław Konarski zakłada w Warszawie Collegium Nobilem.
- 1743 Pierwsze na ziemiach polskich przyrodnicze towarzystwo naukowe (w Gdańsku).
- 1747 Powstanie i działalność Biblioteki Żalskich jako warsztatu pracy naukowców polskich i pierwszej biblioteki publicznej w Polsce.
- II połowa Reforma Akademii Krakowskiej. Odrodzenie życia naukowego
- XVIII w. w Polsce. Działalność i praca naukowa S. Staszica, Jana i Jędrzeja Śniadeckich, A. Naruszewicza i innych.
- 1773 Komisja Edukacji Narodowej. Reforma oświaty w Polsce. Członkowie przedstawiciele KEN: Michał Jerzy Poniatowski, August Sułkowski, Ignacy Massalski, Joachim Chreptowicz, Andrzej Zamojski, Adam Czartoryski, Ignacy Potocki. „Z łona K.E. powstało w r. 1775... Towarzystwo do Ksiąg elementarnych... członkami byli m.in.:... Hugon Kollataj...”
- 1800 Założenie Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Warszawie.
- 1804—1811 Jędrzej Śniadecki opracowuje pierwsze w świecie dzieło z zakresu biochemii „Teoria jestestw organicznych”.
- 1807—1814 Samuel Bogumił Linde opracowuje fundamentalne dzieło „Słownik języka polskiego”.
- 1814 Feliks Bentkowski wydaje pierwszą historię literatury polskiej.
- 1816 Założenie Uniwersytetu Warszawskiego.
- 1852/1853 Ignacy Łukasiewicz wydziela z ropy naftę i konstruuje pierwszą lampę naftową.
- 1857—1890 Oskar Kolberg wydaje monumentalne dzieło z zakresu etnografii.
- 1871 Powstanie w Krakowie Polskiej Akademii Umiejętności.
- 1872 Ukazuje się I tom bibliografii narodowej Karola Estreichera.
- 1881 Założenie w Warszawie Kasy im. Mianowskiego, która inicjowała i finansowała działalność placówek badawczych.
- 1882—1892 Adam Prażmowski dokonał szereg odkryć z zakresu mikrobiologii.
- 1883 Zygmunt Wróblewski i Karol Olszewski dokonali pierwszego w świecie skroplenia tlenu i azotu z powietrza.
- 1884—1901 Marcelli Nencki przeprowadził liczne badania i odkrycia, stanowiące podstawy nowoczesnej biochemii.

- 1887 Ludwik Zamenhof tworzy esperanto.
 1894 Napoleon Cybulski wspólnie z Władysławem Szymonowiczem wyodrębnił adrenalinę.
 1894 Edmund Biernacki — odkrycie odczynu „OB”.
 1898 Maria Skłodowska-Curie wraz z mężem Piotrem odkryła polon i rad.
 Przełom Rozkwit i specjalizacja badań naukowych. Powstawanie licznych XIX i XX w. wyższych uczelni, instytutów, towarzystw naukowych. Człowieki naukowcy tego okresu:
 nauki chemiczno-fizyczne L. P. Marekiewicz, T. Mościcki, M. Nencki, S. Kostanecki, B. Radziszewski, W. Natanson,
 nauki techniczne — S. Kierbedź, G. Narutowicz,
 nauki geograficzne — W. Natkowski, R. Zuber,
 nauki medyczne — J. Dietl, T. Chałubiński, E. Biernacki,
 nauki biologiczne — K. Frank, H. Hoyer, A. Prażmowski, N. Cybulski,
 nauki społeczne — L. Krzywicki, K. Kelles-Krauz, B. Limanowski, J. W. Dawid, K. Twardowski, L. Petrażycki,
 nauki humanistyczne — J. Baudouin de Courtenay, P. Chmielowski, A. Brückner.
 1891—1946 Leon Paweł Marchlewski wydał ponad 200 prac z dziedziny chemii.
 1901 Kazimierz Twardowski tworzy w Uniwersytecie we Lwowie pierwszą pracownię psychologii eksperymentalnej.
 1903—1904 Ignacy Mościcki pierwszy opracowuje przemysłową metodę otrzymywania kwasu azotowego z powietrza.
 1907 Leon Petrażycki wydaje „Teorię prawa i państwa”.
 1912 Kazimierz Funk odkrywa pierwszą witaminę.
 1913 Jan Czekanowski światowej sławy antropolog, twórca oryginalnej typologii antropologicznej obejmuje na Uniwersytecie we Lwowie kierownictwo Zakładu Antropologiczno-Etnograficznego.
 1916 Rudolf Weigl opracowuje metodę hodowli riketsji w jelicie wszy i w 1921 r. wprowadza szczepionkę przeciw durowi płamistemu.
 1918—1939 Dalszy rozwój nauki w niepodległej Polsce. Wybitni uczeni tego okresu:
 nauki matematyczne — W. Sierpiński, K. Kuratowski, S. Banach, H. Steinhaus, S. Mazur.
 1918 Wojciech Rubinowicz, fizyk teoretyk odkrywa reguły wyboru polaryzacji przejść kwantowanych w atomach.
 1919 Profesorem Uniwersytetu Warszawskiego zostaje Wacław Sierpiński, wybitny matematyk autor ponad 700 prac naukowych.
 1924 Założenie przez Eugeniusza Romera we Lwowie pierwszego polskiego zakładu kartograficznego „Książnica Atlas”.
 Stefan Banach ogłasza „Teorię operacji liniowych”.
 1931 Ludwik Hirszfild publikuje wyniki swoich badań z zakresu hematologii (seroantropologicznych).
 1938 Stefan Balcy wydaje psychologię wychowawczą w zarysie.

Z książkami rzecz się ma tak jak z kobietami, u których pewna prostota w obejściu i ubiorze bardziej pociąga od blichtru szminki, miny i stroju: może olśniewają one wzrok, lecz nie sięgają aż do uczuć.

D. Hume

Turniej czytelniczy dla młodzieży

pt.

„Od Kopernika do lotów kosmicznych” zakończony

W związku ze zbliżającą się 500-tną rocznicą urodzin Mikołaja Kopernika Wojewódzka Biblioteka Publiczna w Katowicach w roku 1970 podjęła myśl przeprowadzenia szeroko zakrojonej i wieloetapowej akcji czytelniczej dla młodzieży. Hasło „OD KOPERNIKA DO LOTÓW KOSMICZNYCH” dawało wiele możliwości jej realizacji. Wybrany trójetapowy turniej czytelniczy odbywał się pod hasłami tworzącymi ciąg chronologiczny:

- „Mikołaj Kopernik — życie i dzieło”,
- „Astronomia po odkryciach Kopernika”,
- „Wiek podbojów kosmosu”.

Chęć uczestnictwa, jako współorganizatorzy, wyrazili: Wydział Kultury PWRN w Katowicach i Komenda Chorągwi ZHP. Pozwoliło to na zabezpieczenie akcji od strony finansowej (Wydział Kultury) oraz organizacyjnej) pomoc ZHP w werbowaniu uczestników, udostępnianie pomieszczeń na przeprowadzenie większych imprez). Większość jednak prac takich jak popularyzacja turnieju, organizowanie imprez, spotkania z uczestnikami i ich przygotowanie do eliminacji, spoczęła na barkach bibliotek. Wojewódzka Biblioteka Publiczna ze swej strony przejęła całość prac związanych z koordynacją poczynań współorganizatorów i bibliotek terenowych, z przygotowaniem materiałów metodycznych, wytycznych do realizacji i podsumowań, zestawów pytań do finałów miejskich i powiatowych oraz przeprowadzenia finału wojewódzkiego. Turniej, trwający od stycznia 1971 roku do lutego 1973 roku tj. pełne 2 lata, pozwolił na realizowanie celów konkursu poprzez stosowanie różnorodnych form pracy z uczestnikami.

Ponieważ w roku 1971 było jeszcze stosunkowo niewiele publikacji książkowych związanych tematycznie z postacią Mikołaja Kopernika, zadaniem uczestników turnieju było gromadzenie i opracowanie wszystkich dostępnych, najczęściej zawartych w czasopiśmie, materiałów związanych z tematem, a przy okazji przyswajanie wiadomości o wielkim astronomie.

Drugi etap tematycznie swym zakresem obejmował materiał stosunkowo najtrudniejszy tj. historię astronomii z uwzględnieniem życiorysów sławnych astronomów polskich i obcych, oraz podstawowe wiadomości z astronomii — głównie układu słonecznego. Ponieważ temat ten był dość

trudny, organizatorzy postanowili realizować drugi etap przy pomocy lekcji bibliotecznych. WBP opracowała i wydrukowała blok konspektów takich lekcji, obejmujący następujące zagadnienia:

- „Mikołaj Kopernik — życie i dzieło” (Pomagamy Sobie w Pracy 2/72 s. 55),
- „Odkrywali tajemnice wszechświata” — przegląd astronomów polskich i obcych od czasów Kopernika do wieku XX,
- „Historia przyrządów astronomicznych”,
- „Nasz układ słoneczny”,
- „Wszechświat — ciekawe zjawiska astronomiczne”.

Dwa pierwsze etapy kończyły rozgrywki uczestników na szczeblu miast i powiatów, trzeci natomiast miał na celu maksymalnie dobre przygotowanie uczestników do eliminacji miejskich i powiatowych, a następnie finału turnieju, który miał być przeprowadzony na szczeblu wojewódzkim; dlatego regulamin zawierał zestaw literatury obowiązkowej, obejmującej książki i artykuły z czasopism. Do zestawu dołączono opracowane i powielone przez WBP „Kalendarium lotów kosmicznych”, które w sposób usystematyzowany informowało o datach i faktach dotyczących podboju kosmosu („Pomagamy Sobie w Pracy” 4/72 s. 54). Materiał pomocniczy stanowiły konspekty lekcji bibliotecznych zbliżające uczestnikom takie zagadnienia jak „Droga na Księżyc”, „W Kierunku Marsa i Wenus”, „Obiekty kosmiczne”. W czasie trwania tego etapu zajęcia z uczestnikami polegały na przeprowadzaniu lekcji, konsultacjach z bibliotekarzami i pracownikami Planetarium Śl., a także sprawdzianach i konkursach błyskawicznych, pozwalających na zorientowanie się w zakresie i poprawności interpretacji przyswojonego materiału.

Ogółem w turnieju wzięło udział około 3,5 tys. uczestników z tym, że najczęściej, bo około 2 tys. osób przypada na pierwszy etap, dotyczący ży-

cia i działalności Mikołaja Kopernika: z tej grupy około 750 uczestników brało udział w dalszych, obejmujących trudniejsze zagadnienia, etapach. Na stosunkowo dużą liczbę uczestników pierwszego etapu niebagatelny wpływ miała na pewno atrakcyjność tematu związanego ze zblizającą się 500-tną rocznicą urodzin M. Kopernika. Organizatorzy wysoko ocenili fakt przebrnięcia przez trzy etapy aż 750-osobowej grupy uczestników, tym bardziej, że wykonali oni ponad 2 tys. prac, które znacznie wzbogacili zasoby bibliotek w materiały dot. M. Kopernika, astronomii i astronautyki. Wojewódzki finał turnieju odbył się 4 marca br. w Ośrodku Harcerskim Katowickiej Komendy Chorągwi. Ze względu na dużą liczbę finalistów (135) trzeba było przeprowadzić eliminacje wstępne (pisemne) w celu wyłonienia 10-osobowej grupy uczestników finału ścisłego. Uczestnicy eliminacji pisemnych odpowiadali na 6 pytań:

1. Co było celem amerykańskiego programu „Lunar Orbiter” i w jakich latach był realizowany ten program?
2. W którym roku odbył się lot statku „Woschod 1”? Jakie nazwiska nosili uczestnicy wyprawy?
3. Opisz jak przebiegał eksperyment kosmiczny, w którym brała udział Walentyna Tierieszkowa.
4. Wytłumacz zjawisko występowania pierścieni wokół Saturna.
5. Podaj nazwę miasta, w którym wyszło pierwsze wydanie dzieła Kopernika „O obrotach sfer niebieskich”.
6. Podaj nazwę miasta, w którym Kopernik w 1522 roku odczytał na sejmiku swoją rozprawę „O sposobie bicia monety”.

Mimo że pytania, szczególnie ich część dotycząca lotów kosmicznych, były trudne, uczestnicy wykazali doskonałą znajomość zagadnienia i w związku z tym o dopuszczeniu do finału ścisłego decydowały dosłownie dziesiętne punktu.

Maksymalna ilość pełnych punktów za pracę pisemną wynosiła — 30 (po 5 punktów za każdą prawidłową odpowiedź) a na 135 ocenionych prac.

10 otrzymało powyżej 29 punktów:

1. **Jerzy Kuczmarz** z Kaniowa (pow. bielski) — kl. VIII.
2. **Bożena Kika** z Chorzowa — kl. VIII.
3. **Norbert Czeka** z Mysłowic — kl. VII.
4. **Waldemar Boroń** z Sosnowca — kl. VII.
5. **Krzysztof Gawel** z Sjiemianowic kl. V.
6. **Dariusz Gapiński** z Knuruwa (pow. rybnicki) — kl. VII.
7. **Maria Drożdżik** z Bielska-Białej — kl. VIII.
8. **Andrzej Krzemień** z Sosnowca — kl. VIII.
9. **Adam Godzik** z Zabrza — kl. VII.
10. **Jadwiga Sikora** z Kazimierz Górniczego (pow. będziński) — kl. VII.

50 otrzymało od 25—29 punktów

48 „ od 20—25 „

27 „ poniżej 20 „

Finał ścisły przeprowadzony został na sali widowiskowej w obecności około 300 widzów; miał formę konkursu polegającego na losowaniu pytań z trzech zestawów tematycznych tzn. „Mikołaj Kopernik”, „Nasz układ słoneczny”, „Loty kosmiczne”. Każdy z uczestników odpowiadał na 4 pytania. Poziom zdobytej przez uczestników wiedzy, szczególnie 5 osób, był tak wyrównany, że w celu ustalenia pierwszego miejsca jury musiało zarządzić dogrywkę. Pomijając fakt uczestnictwa w finale ścisłym, do którego dopuszczano na podstawie ocen prac pisemnych podkreślić trzeba, że grupy najlepiej przygotowanych uczestników miały miasta: Chorzów, Czeladź, Kanajle, Mysłowice, Sosnowiec i Zabrze oraz powiaty: bielski, będziński.

lubliniecki, pszczyński, rybnicki i tyski. W czasie trwania imprezy finałowej uczestnicy obejrzeli film E. i Cz. Petelskich pt. „Kopernik” oraz eksponowaną w hallu wystawę prac uczestników turnieju, na którą złożyło się około 1000 eksponatów w formie albumów, rysunków, map, plansz, rzeźby, makiet przrządów astronomicznych i statków kosmicznych, katalożków, teczek wycinków itp.

Wojewódzka Komisja Konkursowa dokonała również podsumowania i oceny działalności bibliotekarzy w zakresie realizacji konkursu. Biorąc pod uwagę całokształt prac, inwencję i zaangażowanie przyznała:

Nagrody I stopnia:

- **Irenie i Janowi Walachniewiczom** z MBP w Częstochowie,
- **Irenie Pichnor** z MBP w Chorzowie,
- **Irenie Szmidt** z MBP w Rybniku,
- **Wandzie Młynek** z MBP w Mysłowicach.

Nagrody II stopnia:

- **Evie Łagodzińskiej** z MBP w Bielsku-Białej,
- **Urszuli Huszke** z MBP w Chorzowie,
- **Teresie Orzińskiej i Marii Rakoczy** z MBP w Katowicach,
- **Helenie Lubojańskiej i Jolancie Konrad** z MBP w Siemianowicach,
- **Mieczysławie Skowrońskiej** z MBP w Sosnowcu,
- **Evie Achtelik** z MBP w Zabrze,
- **Zdzisławie Cebo** z MBP w Kazimierzu Górniczym,
- **Wandzie Staszek** z MBP w Kaniowie,
- **Urszuli Pająk** z MBP w Czechowicach Dziedzicach,
- **Urszuli Zamorskiej** z MBP w Wiśle,
- **Bogusławie Janusz** z PiMBP w Wodzisławiu Śl.,
- **Leokadij Pietruszka** z MBP w Woźnikach,
- **Hildegardzie Freitag** z MBP w Mikołowie,
- **Sylvii Materli** z MBP w Łaziskach Górnych,
- **Annie Spinezyk** z PiMBP w Zawierciu.

Ponadto przyznano 20 nagród III stopnia; wśród nagrodzonych znaleźli się bibliotekarze z miast — Będzina, Czeladzi, Gliwic. Tych oraz powiatów — częstochowskiego, gliwickiego, rybnickiego, myszkowskiego, tarnogórskiego i pszczyńskiego.

Na zakończenie kilka uwag ogólnych. Najbardziej obawiano się, że czas trwania turnieju jest zbyt długi na to, by utrzymać dużą liczbę uczestników. Okazało się jednak, że dzięki podzieleniu turnieju na trzy etapy, traktowane niemalże jako oddzielne konkursy, zainteresowanie nim nie malało do końca, a przeciwnie, pozwoliło na właściwe przygotowanie i przeprowadzenie prac. Drugą trudnością wydawała się być obszerna i trudna tematyka, lecz zastosowanie różnorodnych form, szczególnie zaś lekcji bibliotecznych, ułatwiło dobre przygotowanie uczestników. Poza tym, że osiągnięto cele założone w regulaminie („Pomagamy Sobie w Pracy” 4/70 s. 31), wynikiem turnieju jest również wypróbowanie i upowszechnienie przez bibliotekarzy wielu form pracy z czytelnikiem młodzieżowym takich jak: prelekcja, wieczornica, konkurs błyskawiczny, wystawka, lekcja biblioteczna, skrzynka pytań, wycieczka, dyskusja oraz zajęcia praktyczne w grupach z zakresu bibliografii, pisana wypracowań, plastyki i majsterkowania.

Tak więc długofalowe, obejmujące swym zakresem trudne zagadnienia, akcje czytelnicze mogą być udane o ile będą odpowiednio rozplanowane, atrakcyjne, a formy ich realizacji skuteczne. Bardzo ważna jest również rzetelna praca organizatorów polegająca głównie na opracowywaniu pomocy metodycznych, wytycznych do realizacji i czuwaniu nad przebiegiem całości.

„Złotokłosowe” refleksje

Wiele kontrowersyjnych opinii wzbudził swego czasu konkurs „Złotego i srebrnego kłosa”. Miał tyłuż zwolenników, co przeciwników. Raptem zaczęli polemizować na łamach prasy nawet ci, co przysłowiowego „palca” nie przyłożyli do pracy nad spopularyzowaniem konkursu. Najwięcej krytycznych, a raczej krytykarskich, uwag, skarg i uzaleń można było i w naszym województwie usłyszeć od tych, których udział w konkursie pozostaje pod znakiem zapytania.

Mojm zdaniem te wszystkie polemiki wyszły konkursowi „na zdrowie”. Zmianie bowiem uległ regulamin, a co za tym idzie atmosfera towarzysząca konkursowi (począwszy od IX-go etapu). Przede wszystkim zrezygnowano z pogoni za ilością uczestników (czytaj kuponów!) na rzecz jakości pracy popularyzatorskiej. Końcowe efekty tego etapu, przynajmniej zainteresowani konkursem, znają.

Naszemu województwu IX etap przyniósł również wiele uznania i nagród. Obecnie jesteśmy już na półmetku X-go, dorocznego Ogólnopolskiego Konkursu Czytelniczego „Złoty Kłos dla Twórcy, srebrne dla Czytelników”, którego regulamin jest udoskonalony.

W myśl nowego regulaminu bibliotekarze i czytelnicy znają tytuły książek kandydujących do lauru „Złotego Kłosa 1973”. Co prawda można by mieć pewne zastrzeżenia co do trafności doboru 10 książek, w założeniu adresowanych przecież do czytelnika wiejskiego, trzeba jednak podkreślić dobre intencje organizatorów, kierujących się przy wyborze tytułów poziomem artystycznym i wartościami poznawczymi lektury konkursowej. Nie mam zresztą zamiaru dokonywać tutaj analizy i oceny konkursu jako długoletniej akcji czytelniczej w ogóle. Chcę jednak z umiarkowanym optymizmem powiedzieć o tym, iż nawet ten tak bardzo skrytykowany i „niepotrzebny”, jakby się zdawało, konkurs z całą pewnością był i może nadal być „inicjatorem” nowych form i metod, może pobudzać do szukania coraz ciekawszych rozwiązań w pracy upowszechniającej książkę i czytelnictwo. Prasę „złotokłosową” śledzę systematycznie. Wieści z Opolszczyzny w niej brak, tak jak by tutaj „Złoty kłos” - nie był ani przygodą czytelniczą,

ani jak by tutaj nic w zakresie popularyzacji polskiej literatury współczesnej na wsi — nie czyniono.

A jednak tak nie jest. Ażebym nie skostnieć w rutynie, nie powtarzać ustawicznie tradycyjnych już metod pracy z czytelnikiem, bibliotekarze poszukują wciąż innych, atrakcyjniejszych form imprez czytelniczych, zmierzających do popularyzacji polskiej książki współczesnej. Dzisiejszy bowiem czytelnik, i ten wiejski również, jest coraz bardziej wymagającym, czytającym, myślącym odbiorcą, który pragnie nie tylko coś ciekawego usłyszeć, ale chce również wymienić swoje poglądy o przeczytanej lekturze.

Mając to na uwadze Zespół Instruktorów Powiatowej Biblioteki Publicznej w Opolu, rozpoczynając pracę w X etapie konkursu „Złoty i Srebrny Kłos”, zaproponował nową formę imprezy czytelniczej, którą nazwano: „**TRYBUNĄ LITERACKĄ**”.

Ponieważ forma godna jest uwagi i, co najważniejsze, pomysł już w praktyce został zweryfikowany i pozytywnie przyjęty zarówno przez czytelników jak i bibliotekarzy bibliotek wiejskich w Pokoju, Komprachcicach, Turawie, Łubnianach i Tarnowie Opolskim, wydaje się słusznym podzielić się doświadczeniami na łamach naszego kwartalnika.

Otóż: „**TRYBUNA LITERACKA**”, pomyślana jest jako „trójgłos o książce miesiąca”. Zakłada aktywny udział wszystkich uczestników w imprezie.

Opolscy bibliotekarze dotychczas wykorzystali jeden z możliwych wariantów przeprowadzenia imprezy, którego schemat przedstawiał się następująco:

BIBLIOTEKARZ

RECENZENCI

CZYTELNICZY

po krótkim wprowadzeniu.

Przedstawia:

1. Sylwetkę autora książki.
2. Charakterystykę jego twórczości.
3. Krótką treść i tematykę książki.
4. Ewentualne tezy do dyskusji.

Prezentują:

1. Ciekawsze fragmenty recenzji o książce na podstawie wszystkich dostępnych źródeł wiadomości o książce.
2. recenzje: pozytywne i negatywne.
3. Wypowiedzi krytyków krajowych i zagranicznych.

1. Dyskusja, swobodne wypowiedzi o książce.
2. Czytelnicy kontra recenzenci.

Przedmiotem rozmowy była książka Wojciecha Żukrowskiego: „Kamienne tablice”.

Recenzję pozytywną nagrano na taśmę magnetofonową. Opinię krytyczną prezentował zastępujących recenzenta czytelnik.

Jako podkład wprowadzający do imprezy zastosowano nastrojową muzykę Wschodu.

Ciekawą oprawę plastyczną imprezy stanowiły: duży napis: „TRYBUNA LITERACKA”, umieszczony pionowo na kolumnie, z boku symboliczny złoty kłos i wystawka twórczości W. Żukrowskiego oraz zebrane recenzje i omówienia w prasie literackiej i społeczno-kulturalnej.

W sumie była to zgrabnie skomponowana, żywa i niestereotypowa impreza czytelnicza, godna naśladowania jako próba wprowadzenia coraz to ciekawszych, pomysłowszych elementów w pracy bibliotekarza z czytelnikiem.

Jak wyżej wspomniałam, rozwiązań w przeprowadzeniu „Trybuny Literackiej” może być kilka; np.: spotkanie czytelników z pisarzem, w którego obecności cała trójka w sposób szczerzy mówi o jego książce, a pisarz broni swoich tez i ustosunkowuje się do wypowiedzi krytyka i czytelników.

W „Trybunie” udział mogą wziąć również: bibliotekarz pełniący rolę konferansjera, tzw. prezenterzy omawiający problematykę książki oraz krytyk literacki, który jako ekspert odpowiada na pytania czytelników biorących udział w dyskusji i ocenie książki.

Każda z tych imprez wymaga starannego przygotowania organizacyjnego i metodycznego.

„Gra jednak warta przysłowiowej świeczki” — stwierdzili instruktorzy PBP w Opolu i przystąpili do przygotowania następnego trójgłosu o książce złotokłosowej: „Kozietulski i inni” — Mariana Brandysa.

Książka staje się tym, co z niej czyni jej rozpowszechnienie.

R. Escarpit

Usługi biblioteczne powinny odpowiadać możliwościom i potrzebom każdego państwa.

(„Karta książki” UNESCO)

Jesteśmy narodem, który w szerokich kręgach społecznych, teraz właśnie, w wyniku rewolucyjnych przeobrażeń społecznych i upowszechnienia kultury coraz żywiej uprawia szlachetny nawyk czytania.

J. Z. Jakubowski

Książka jest orężem.

J. Iwaszkiewicz

INFORMACJA

o przebiegu konkursu

na „Najlepiej działający punkt biblioteczny w powiecie”.

Ogłoszony przez Wydział Kultury PWRN i Wojewódzką Bibliotekę Publiczną w Katowicach, w dniu 1 listopada 1972 r., konkurs na „Najlepiej działający punkt biblioteczny w powiecie” został zakończony 30 kwietnia 1973 r. Do konkursu przystąpiło 13 powiatów, zgłaszając udział 143 punktów bibliotecznych. Jak w ubiegłych latach, powołane w zw. z konkursem komisje powiatowe, oceniały zagadnienie organizacji punktów, stan księgozbioru (stałego, na który składają się słowniki, encyklopedie itp. oraz częstotliwość wymiany księgozbioru ruchomego) oraz pracę z czytelnikiem, typując kierowników punktów do nagród wojewódzkich.

Wojewódzka Komisja Konkursowa, na podstawie nadesłanych przez komisje powiatowe protokółów, przyznała:

18 nagród I stopnia a 800 zł;

31 „ II „ a 500 zł.

Nagrody zostały przesłane do bibliotek powiatowych, gdzie na zorganizowanych w tym celu spotkaniach, wręczono je wyróżnionym kierownikom punktów bibliotecznych.

Sprawy bibliotek i czytelnictwa na Śląsku Opolskim - na łamach prasy

„PROBLEMY OPOLSKIEJ KULTURY” — to tytuł artykułu Józefa Nurkowskiego, Kierow. Wydziału Kultury PWRN w Opolu „Opole” 1973 nr 5 s. 32), w którym omówione zostały kierunki i czynniki rozwoju życia kulturalnego w naszym województwie w tym również sprawy bibliotek: „...Wszystko wskazuje na to, że w najbliższej przyszłości o rozwoju kultury w województwie opolskim będą decydowały kompleksowe ośrodki kultury, oferujące duży wybór, form konsumpcji dóbr kulturalnych oraz stwarzające możliwości twórczego udziału w rozwijaniu życia kulturalnego...”

„[...] W Opolu aktualnie żadna z działających instytucji artystycznych i placówek upowszechniania kultury nie posiada minimum warunków materialnych do rozwijania swej działalności. Najbliższe lata przyniosą pod tym względem zdecydowaną poprawę. Zostanie oddany do użytku gmach teatru, rozpocznie się budowa obiektu dla Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej i Muzeum Śląska Opolskiego a następnie — dla Filharmonii. Ponadto powstanie salon wystawienniczy, rozbudowany będzie Wojewódzki Dom Kultury, przewiduje się również rozbudowę gmachu szkoły muzycznej i budowę nowego obiektu dla Liceum Sztuk Plastycznych”...

Zacytujmy jeszcze dwa fragmenty dotyczące form i metod działalności: „...Byłoby uproszczeniem traktowanie bazy jako jedynego warunku skutecznego rozwoju upowszechniania kultury. Ogromnie istotne są formy i metody pracy instytucji artystycznych i placówek upowszechniania kultury. Stosują one często przestarzałe i schematyczne metody pracy, nie odpowiadające potrzebom i aspiracjom społecznym. Dotyczy to głównie domów kultury, klubów i bibliotek...”

„...Rzeczą o podstawowym znaczeniu dla realizacji polityki kulturalnej jest koordynacja działalności. Problem jest tym ważniejszy, że nie wszystkie aktualne możliwości są sensownie wykorzystywane. Przewidywania wymaga swoisty partykularizm „instytucjonalny”, związany z dziwnym pojęciem „kultury resortowej...”

Wiadomo, jak ważne a równocześnie trudne są problemy bazy lokalowej placówek kulturalnych. Mało jest spotkań i porad, na których nie poruszano by tych problemów. Artykuł Edwarda Pochronia pt. „O inwestycyjnych priorytetach w kulturze” („Opole” 1973 nr 7 s. 25), oceniający program inwestycyjny dla miasta Opolą, jest interesującym głosem w tej dyskusji. Zdaniem autora, program ten przerasta nasze aktualne możliwości. Trzeba więc dokonać wyboru, ustalić hierarchię ważności a zarazem kolejność budowy poszczególnych obiektów... Najwięcej wątpliwości budzą jednak plany inwestycyjne, których termin realizacji wskazano na 1976 r., kiedy to rozpoczęta ma być budowa następujących obiektów: Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej i Muzeum Śląska Opolskiego, oraz filharmonii i Liceum Sztuk Plastycznych. Autorzy programu nie precyzują bliżej profilu biblioteki wojewódzkiej. Jeśli to ma być tylko mechaniczne powiększenie kubatury obecnie istniejącej placówki, to wydaje mi się, że tak pojęta inwestycja nie bardzo ma sens. O co mi chodzi? Otóż czas już najwyższy, aby pomyśleć w Opolu o bibliotece z prawdziwego zdarzenia takiej, która mogłaby służyć nie tylko przeciętnemu czytelnikowi, ale także obydwu naszym uczelniom, Instytutowi Śląskiemu, stowarzyszeniom naukowo-technicznym, tworzącym itp.

„[...] w imię stworzenia zaplecza bibliotecznego z prawdziwego zdarzenia dla rozwijającego się opolskiego środowiska naukowego musimy zbudować i zorganizować bibliotekę uniwersalną, nowoczesną, choćby na wzór Biblioteki Śląskiej w Katowicach...”

Trudno się zgodzić z postulatem i argumentacją. Wiadomo bowiem, że inne są funkcje bibliotek uczelniowych, a inne wojewódzkich i miejskich bibliotek publicznych, czy też pedagogicznych. Uwaga na marginesie: w Katowicach obok Biblioteki Śląskiej działają m.in. — Miejska Biblioteka Publiczna, Wojewódzka Biblioteka Publiczna, Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka oraz duże biblioteki we wszystkich wyższych uczelniach.

W artykule zatytułowanym „nie tylko „Opole...” („Spółdzielczość Pracy” 1973 nr 8 s. 68), omawiającym działalność spółdzielczych klubów, świetlic i zespołów amatorskich, znajdujemy także informacje dotyczące czytelnictwa „...Spółdzielczość pracy Śląska Opolskiego, pomimo znacz-

nych tradycji kulturalnych, jak dotąd nie może się pochwalić zbytnimi osiągnięciami w dziedzinie rozwoju czytelnictwa. Istnieje co prawda 25 spółdzielczych bibliotek i punktów bibliotecznych, które ogółem dysponują około 45 tys. tomów z zakresu literatury pięknej i fachowej, ale rozwój czytelnictwa w wielu spółdzielniach jest znikomy. Dzieje się tak dlatego, bowiem w zasadzie jedynie Biblioteka Okręgowa działająca przy raciborskiej „Surzecie” dba o to, aby społeczni bibliotekarze otrzymywali systematycznie wymieniane zestawy książek. Fachowy personel tej placówki udziela instruktażu [...] Spółdzielnie zlokalizowane poza rejonem działania raciborskiej placówki muszą własnymi siłami podejmować to zadanie. Mimo najlepszych chęci wielu społecznych bibliotekarzy nie umie sprostać tym zadaniom. Są jednak wyjątki w tej dziedzinie. Należy do nich m.in. opolska Spółdzielnia Inwalidów „Odra”... „Sądzę, że bibliotekarze, zwłaszcza z PiMBP nie odmówią pomocy społecznym popularyzatorom książki z placówek spółdzielczych”.

FAM

Książka u nas — nasze serce.

(z listów Gromady Grudziąż)

Książka popularnonaukowa jest wytworem o zdecydowanej funkcji społecznej, gdyż wyrasta ze społecznych osiągnięć człowieka i z kolei służyć ma ludzkiej społeczności.

M. Sewerski

Książka była zawsze w sojuszu z pokojem.

J. Parandowski

Stojak (gablotka)

Jednym ze sprzętów bibliotecznych bardzo przydatnych w naszej pracy jest stojak, który od kilkunastu lat należy do wyposażenia biblioteki centralnej. Wykonany został z drewna palonego, lakierowanego bezbarwnie oraz szkła.

Składa się on z podstawy oraz pionowego słupa, na którym wspierają się cztery poprzeczki — tworząc półeczki.

W skrajnych (nieco grubszych) poprzeczkach wykonano rowki, w których dwustronnie umocowano szyby.

Wymiary (podane w mm):

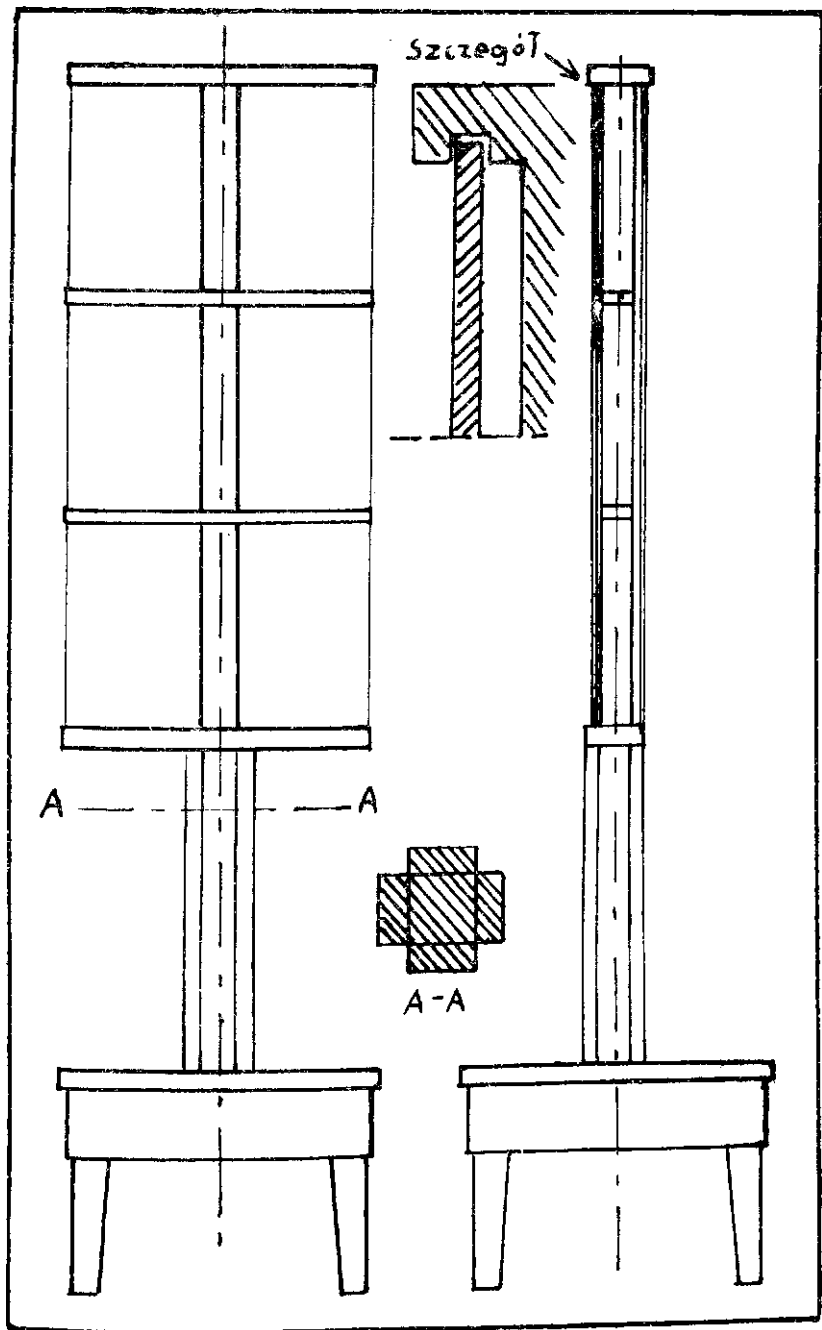
Podstawa	470 × 470 × 335
Słup dolny	480 × 90 × 90
Słup górny	1000 × 50 × 50
Szyby (2 szt.)	910 × 450 × 4
Poprzeczki:	
2 szt. (dolna i górna)	450 × 90 × 25
2 szt. (środkowe)	450 × 50 × 20
Nóżki wysokość	210
przekrój	55 × 55 (u góry) 40 × 40 (u dołu).

Wyżej opisany stojak jest meblem praktycznym, gdyż może być wykorzystywany w różnorodny sposób, a mianowicie:

- w zestawieniu z gablotami stolowymi z ekspozycją książek — do umieszczania napisów czy mapek związanych z treścią wystawek książkowych;
- do ekspozycji afiszy względnie plansz okolicznościowych o wymiarach zastosowanych szyb (910 × 450);
- jako gablotka wystawiennicza dla mniejszej ilości książek (lub obwolut) z obustronnym wykorzystaniem. Ekspozowane książki (np. nowości lub poszczególne serie wydawnicze) umieszcza się na poprzeczkach — środkowej i dolnej;
- po zamocowaniu haczyka może być wykorzystywany do zawieszania mapy względnie ekranu.

Podane wyżej wymiary odnoszą się do posiadanego mebla i są podane w celu zorientowania się w proporcjach. Mogą one oczywiście zostać zmienione w zależności od potrzeb danej placówki.

Schemat stojaka:

Nowości o Śląsku

Antkowiak Zygmunt: STARE I NOWE OSIEDLA WROCLAWIA. Wrocław 1973 Ossol. ss. 275.

Książka ta poświęcona jest dawnym podwrocławskim wsiom, które od początku XIX w. zostały włączone do miasta i stały się później jego dzielnicami. W większości wypadków autor używa obecnie obowiązujących nazw. Omówiono również nowsze dzieje miasta i w szczególności nazwy osiedli powojennych jak: KDM, PKWN, Południe, Osiedle Henrykowskie. Układ książki-alfabetyczny według nazw osiedli, stąd może ona spełniać, do pewnego stopnia, rolę przewodnika poszerzonego o komentarz historyczny. Ilustracje i zdjęcia oraz mapka Wrocławia dopełniają całości.

GADKA ZA GADKĄ. 300 PODAŃ, BAJEK I ANEGDOT Z GÓRNEGO ŚLĄSKA. Zebrał i opracował: Dorota Simonides i Józef Ligęza. Katowice 1973 „Śląsk” ss. 418. Instytut Śląski w Opolu.

Współautorka tomu, Dorota Simonides wydała jedną z najbardziej poczytnych książek na Opolszczyźnie: Bery śmieszne i uciężne. Proza ludowa zawarta w obecnym tomie zebrana została w województwie katowickim i opolskim i zgrupowana w czterech działach tematycznych:

O miastach, zbójnikach i skarbach;
O utopcach, diabłach i innych duchach;

O zwierzętach, smokach i zaklętych królowiach;

O wesołych przygodach i zdarzeniach.

Współautor dzieła Józef Ligęza niestety nie doczekał ukazania się książki.

„Gadka za gadką” — to nie tylko lektura dla folklorystów, ale również dla szerokiego kręgu odbiorców, znajdujących w przypowieściach ludowych dużo filozoficznej prawdy o życiu i o człowieku.

Do szerokiej popularyzacji.

Hajduk Ryszard: ARKA BOŻEK. Wyd. 2 poprawione. Katowice 1973 „Śląsk” ss. 226, tabl. 36.

Postać Arki Bożka jest nierozdzielnie związana z najnowszą historią Śląska Opolskiego. Jest to właściwie nazwisko-symbol. Jego „Pamiętniki” które wyszły po śmierci i ukazały się w 1957 r., uzyskały I nagrodę tygodnika „Polityka” i dla wielu ludzi przybyłych tu, na Śląsk, były żywym podręcznikiem wiedzy o kraju i ludziach, z którymi przyszło współżyć. Napisał je z pasją i żarem stanowią do tej pory lekturę niezmiernie interesującą.

Prezentowane tutaj, rozszerzone wydanie biografii Arki Bożka opracowane zostało przez człowieka, który znał jeszcze tę niepospolitą i nie dającą się zamknąć w żadne ramki postać.

Klimas-Błahutowa Maria: DRZEWO ŻYCIA. Warszawa 1973 „Czytelnik” ss. 493.

„Drzewo życia” — to powieść, która przybliża nam pierwszą połowę XX wieku. Utwór jest rodzajem sagi rodzinnej, gdzie dużo miejsca zajmują wypadki historyczne przedstawione przez autorkę z dużym zjawstwem. Bohaterowie są sympatyczni i silni. Tłum powieści jest częściowo Śląsk. Jak wszystkie książki Klimas-Blahutowej, tak i ta napisana jest językiem żywym, bez dłużyzn co zapewni jej czytelników.

**LUDZIE SPOD ZNAKU ROD-
FA. Biografie działaczy Związku
Polaków w Niemczech na
Śląsku Opolskim.** Pod red.
Franciszka Hawranka. T. 1.
Opole 1973 Opol. Tow. Kult.
Ośw. ss. 245, tabl. 12.

W tomie zaprezentowano biografie 148 działaczy polskich, z okresu międzywojennego, na Śląsku Opolskim.

Obok postaci i sylwetek czolowych, ukazano też zwykłych szeregowców, którzy swoją postawą i patriotyzmem zasłużyli na pamięć. Znajdziemy tu biogramy osób żyjących i nieżyjących. W tego typu wydawnictwach sprawą dyskusyjną jest zawsze dobór sylwetek. I tu może on budzić pewne zastrzeżenia. Należy się jednak cieszyć, żeśmy wreszcie otrzymali dobre źródło informacyjne, którego brak odczuwali szczególnie bibliotekarze i działacze oświatowi.

**Małczyńska Ewa: ŻYCIE CO-
DZienne ŚLĄSKA W DO-
BIE ODRODZENIA.** Warsza-
wa 1973 PIW ss. 148, ilustr.

W serii „Życie codzienne” ukazano się wiele interesujących pozycji dotyczących krajów europejskich i pozaeuropejskich (23 książki do końca 1972 r.). Sprawy polskie poruszane są w następujących pozycjach: Baranowski B.: Życie codzienne wsi między Wartą a Pilicą w XIX w.; Bardecka A., Turnau I.: Życie codzienne w Warszawie okre-

su Oświecienia; Bogucka M.: Życie codzienne w Gdańsku wiek XVI-XVII; Jelicz A.: Życie codzienne w średniowiecznym Krakowie (Wiek XII-XV) oraz Kiersnowskich T.R.: Życie codzienne na Pomorzu wczesnośredniowiecznym X-XII w. Pozycja Ewy Małczyńskiej, wybitnego historyka, znawcy dziejów kultury Śląska, jest książką niezmiernie interesującą napisaną. Dowiadujemy się z niej, jak żyli na tych ziemiach chłopię, mieszczenie i feudałowie w miastach i na wsi — w epoce odznaczającej się dużym rozmachem w dziedzinie gospodarczej i kulturalnej. Staranne wydanie książki, barwne ilustracje z dołączonym indeksem nazw geograficznych podnoszą walory dzieła.

Marciniak Rena: WĘZŁY.
Wiersze. Grafika: Zbigniew
Swierszcz. Warszawa 1973
LSW ss. 36. KKMP przy Za-
rządzie Głównym ZMW.

Debiut opolskiej poetki Reny Marciniak-Nyczajowej wyróżnia się dużą kulturą literacką i sprawnością warsztatową. W wierszach jej znaleźć można pewne nuty liryzmu. Treścią utworów jest penetracja otaczającego poetkę świata oraz rozpatrywanie własnego wnętrza z niepokojami właściwymi współczesnej generacji.

**Opolski Almanach Młodych.
RYSOPIS.** Opole 1973 OTKO
ss. 132.

Tom Opolskiego Almanachu Młodych ma za zadanie możliwie pełną prezentację twórczości rodzimego środowiska młodoliterackiego. Autor wstępu Bogusław Żurakowski charakteryzuje zarówno całe środowisko jak i poszczególne sylwetki oraz ich dążenia twórcze.

Almanach podzielony jest na działy i zawiera poezję, prozę i reportaż. Na końcu zamieszczono noty bibliograficzne. Ładna szata graficzna — w opracowaniu Zygberta Porady.

**Racki Henryk: ŚLĄSKI
WRZESIEŃ.** Warszawa 1973
MON ss. 450.

Henryk Racki z pochodzenia Ślązak, jest z zawodu dziennikarzem i publicystą. „Śląski Wrzesień” nie jest jego pierwszą książką. W 1938 r. wydał zbiór swoich nowel i reportaży pt.: „Wesele nędzarzy”. Prezentowana książka jest drugim, poszerzonym i poprawionym, zbiorem relacji pamiętnikarskich i reporterskich z Górnego Śląska, z września 1939 r. i okupacji hitlerowskiej. Przedstawiono w niej m.in. losy młodych Ślązaków wcielonych przymusowo do Wehrmachtu. Pierwsze wydanie „Śląskiego Września” znikło szybko z półek, co świadczy o dużym zainteresowaniu społeczeństwa minionym okresem.

Smyk Henryk: REGIONY TURYSTYCZNO - KRAJOZNAWCZE ŚLĄSKA OPOLSKIEGIEGIE. Katowice 1972 Wy-

dawn. Artyst. Graficz. ss.158. ilustr. Wojewódzki Ośrodek Informacji: Turystycznej w Opolu.

Opolszczyzna przyciąga coraz więcej turystów krajowych i zagranicznych, dlatego opracowanie większej ilości przewodników objaśniających najciekawsze zabytki jest sprawą bezsporną. Prezentowany obecnie, najnowszy przewodnik, bogato ilustrowany, ukazuje czytelnikowi przeszłość i teraźniejszość ziemi opolskiej w fotografii i od autorskim komentarzu uwzględniającym zarówno bogactwa przyrody, walory wypoczynkowe niektórych powiatów, jak i wartości artystyczno-historyczne zabytków znajdujących się na trasach.

Jako ciekawostkę biograficzną podajemy, że autor przewodnika jest czynnym bibliotekarzem, wicedyrektorem Wojewódzkiej Biblioteki Pedagogicznej w Opolu, zamiłowanym turystą interesującym się od lat zabytkami naszego regionu.

Więści z bibliotek

WOJEWÓDZTWO OPOLSKIE

Udział bibliotekarzy w Dniach Przyjaźni Opole — Poczdam

W odbywających się w początkach czerwca br. w Poczdamie — Dniach Przyjaźni czynnie uczestniczyła również WiMBP. Przygotowano wystawę „pt. Książki i Exlibrisy” (wydawnictwa o Śląsku, publikacje Instytutu Śląskiego, tłumaczenia pisarzy NRD), która była eksponowana w Domu Kultury im. Hansa Marchwitzy w Poczdamie.

Delegacja w składzie: dyr. WiMBP — kustosz mgr **R. Sękowski**; kier. Oddziału Zbiorów Naukowych — mgr **A. Kwiatkowska**; kier. Działu

Instrukcyjno-metodycznego — mgr **I. Chudy** i kier. Działu Informacyjno-Bibliograficznego — kustosz mgr **M. Faber** — zapoznała się z działalnością Biblioteki Okręgowej oraz innych placówek w okręgu poczdamskim, m.in. Miejskich i Powiatowych Bibliotek w Oranienburgu i Luckenwaldzie. Wymieniono doświadczenia i ustalono program dalszej współpracy.

Wymiana doświadczeń

W dniach 11—13 czerwca br. zorganizowano seminarium wyjazdowe do woj. lubelskiego. Bibliotekarze z PiMBP i WiMBP zapoznali się z działalnością placówek, szczególnie w zakresie pracy oświatowej. Gościnni gospodarze zaprezentowali Opolanom kilka placówek m.in. w

Lublinie, Puławach, Nałęczowie i Kazimierzu. W czasie pobytu na ziemi lubelskiej zwiedziliśmy stary i nowoczesny Lublin, podziwialiśmy panoramę Starego Miasta i Zamku. Bibliotekarze zostali urzeczeni krajobrazem „lubelskiego trójkąta turystycznego” — Nałęczowa, Kazimierza i Puław.

W czasie pobytu w Lublinie zwiedziliśmy również Muzeum na Majdanku.

(M.F., E.W.)

Otwarcie nowej filii WiMBP

W czasie obchodów Dni Oświaty Książki i Prasy nastąpiło otwarcie Filii Bibliotecznej w Szpitalu Neuropsychiatrycznym, która jest czwartą placówką tego typu w Opolu. Na uroczystości w dniu 7. VI. br. referat nt biblioterapii wygłosiła mgr **W. Kozakiewicz** z Wrocławia.

(J. K.)

Wystawa literatury NRD w WiMBP

W czerwcu br. w Wypożyczalni Głównej WiMBP eksponowana była wystawa książki niemieckiej, którą otrzymano z Ośrodka Kultury i Informacji NRD w Warszawie. Prezentacja dorobku piśmienniczego NRD odbywała się w okresie trwających w Poczdamie — Dni Przyjaźni obu miast.

(J. K.)

Pierwsi absolwenci Studium Kulturalno-Oświatowego i Bibliotekarskiego w Opolu

W czerwcu br. odbyła się obrona prac dyplomowanych słuchaczy opolskiego Studium Kulturalno-Oświatowego i Bibliotekarskiego. Wydział Bibliotekarski ukończyło ponad 20 osób. Prace dyplomowe do-

tyczyły zagadnień bibliotekarskich, bibliograficznych i bibliotekoznawczych. Niektóre z nich były interesujące. Pełny wykaz tematów opublikujemy w następnym numerze. M.in. jedna z prac dotyczyła użyteczności i wykorzystania w praktyce naszego poradnika przez inne biblioteki.

WOJEWÓDZTWO KATOWICKIE

Sesja naukowa PAN Oddział w Krakowie w Miejskiej Bibliotece Publicznej w Bielsku-Białej

W ramach obchodu Roku Nauki Polskiej z okazji 100-lecia Polskiej Akademii Umiejętności w Krakowie w dniu 14 czerwca 1973 r. odbyła się w Miejskiej Bibliotece Publicznej w Bielsku-Białej sesja naukowa PAN Oddział w Krakowie. W czasie sesji zostały wygłoszone następujące referaty:

- Miejsce humanistyki w strukturze i pracach Polskiej Akademii Umiejętności — prof. dr **Sylwiusz Mikucki**.
- Zbiory biblioteczne, archiwalne i muzealne Polskiej Akademii Umiejętności — doc. dr **Zbigniew Jabłoński**.
- Wydawnictwa śląskie PAU — prof. dr **Jan Hulewicz**.

W dniach od 13—20 czerwca 1973 r. w hallu wystawowym Biblioteki była czynna wystawa pt. „Polska Akademia Umiejętności w Krakowie w książkach i dokumentach ze zbiorów Biblioteki PAN w Krakowie”.

Wystawa cieszyła się dużym powodzeniem zwłaszcza wśród młodzieży.

Odznaczenia nadane pracownikom bibliotek publicznych woj. katowickiego w roku 1973.

Złoty Krzyż Zasługi

- Elżbieta Hatko** — Wojewódzka Biblioteka Publiczna.
Amalia Hass — GBP Brzezie pow. Rybnik.
Janina Matuszkiewicz — MBP Zabrze.
Maria Sarnicka — MBP Bielsko-Biała.

Srebrny Krzyż Zasługi

- Stanisław Badora** — GBP Gnaszyn pow. Częstochowa.

Brązowy Krzyż Zasługi

- Aleksandra Kamińska** — PBP Częstochowa.
Emilia Socha — GBP Wielowieś pow. Gliwice.
Aurelia Zdzienicka — MBP Łazy pow. Zawiercie.

Odnaka „Zasłużony Działacz Kultury”

- Maria Pietruszka** — MBP Tychy.
Elżbieta Hatko — Wojewódzka Biblioteka Publiczna.
Zbigniew Czarnogórski — PBP Cieszyń.
Irena Barańska — Biblioteka Związkowa DK Kop. „Klimontów”.
Antoni Badura — PiMBP Tarnowskie Góry.
Józef Szczerba — MBP Bielsko-Biała.
Henryka Kaczmarczyk — GBP Łosień pow. Będzin.
Janina Paszkowska — MBP Mysłowice.
Władysława Ulanowska — Biblioteka Woj. Przeds. Budownictwa Miejskiego w Bytomiu.

Odnaka „Zasłużony w Rozwoju Województwa Katowickiego”

- Irena Woźniak** — GBP Godów pow. Wodzisław Śl.
Teresa Kawka — PiMBP Zawiercie.
Miaogorzata Galm — MBP Bielsko-Biała.
Władysława Rzegocka — MBP Bielsko-Biała (emerytka).
Zenobia Krystek — GBP Lipie pow. Kłobuck.
Irmgarda Szendzielorz — GBP Lubie pow. Gliwice.
Józef Jonda — GBP Sośnicowice pow. Gliwice.
Zofia Plucińska — PiMBP Kłobuck.
Marta Duda — MBP Rydułtowy pow. Rybnik.
Eugenia Stachowiak — PiMBP Tarnowskie Góry.
Barbara Będkowska — PiMBP Zawiercie.
Henryka Kowalska — MBP Będzin.
Krystyna Taratuta — MBP Bielsko-Biała.
Małgorzata Kula — MBP Bytom.
Kazimiera Synowicz — MBP Bytom.
Regina Szczęsna — MBP Dąbrowa Górnicza.
Ewa Achtelek — MBP Zabrze.
Krystyna Głabik — Biblioteka ZDK ZUT „Zgoda” w Świętochłowicach.
Irena Myszor — MBP Tychy.

Z żałobnej karty

Mgr
Agnieszka
Roszkowska

W dniu 17 sierpnia 1973 roku żegnano na jednym z katowickich cmentarzy mgr Agnieszkę Roszkowską em. dyrektorkę MBP w Katowicach. Urodzona w 1908 r. na Śląsku, była z nim związana latami młodości i pracy zawodowej: najpierw jako nauczycielka Miejskiego Gimnazjum Żeńskiego w Katowicach, później jako dyrektorka Biblioteki.

Zżyta od roku 1922 z Katowicami, dobrze знаła przemiany społeczne, kulturalne miasta, a także jego potrzeby. W tym i w cechach jej osobowości tkwiły źródła sukcesów jej pracy oświatowej. Miała wielką łatwość nawiązywania kontaktów z ludźmi, umiała w każdym pracowniku dostrzec cechy, które pozwoliły jej w krótkim czasie, w trudnych warunkach stworzyć z pracowników Biblioteki zespół całkowicie oddany służbie dla dobra czytelnictwa. Jako dyrektorka Biblioteki umiejętnie współpracowała z KPB, jako bibliotekarka do końca działała w SBP, ZZ PKiSzt. i Towarzystwie Miłośników Książki.

Za wcześniej odszedł człowiek dobry i życzliwy.

SPIS TREŚCI :

<i>WiMBP Opole</i>	
Analiza statystyczna bibliotek publicznych woj. opolskiego za rok 1972	3
<i>Z. Sroga — Bibl. Poln. Śląskiej Gliwice</i>	
Wskazówki dotyczące organizacji pomieszczeń bibliotecznych przeznaczonych do pracy umysłowej	8
<i>E. Fragstein — WBP Katowice</i>	
Katalogi — sprawa ciągle aktualna. (Szafy katalogowe).	12
<i>A. Tislińska-Tokarska — WiMBP Opole</i>	
Literatura o Polsce współczesnej 1945—1973. (Wybór ważniejszych opracowań)	16
<i>Al. Faber — WiMBP Opole</i>	
Polska Ludowa w poezji i pieśni. (Wybór materiałów repertuarowych)	22
<i>J. Czarkowska — WiMBP Opole</i>	
„A to Polska właśnie” (Montaż)	26
<i>MBP Sosnowiec</i>	
Radcy Delegatów Robotniczych. Pierwsza władza ludowa w Polsce (Zestaw bibliograficzny w wyborze)	29
<i>M. Pietruszkowa — MBP Tychy</i>	
Nauka polska wczoraj i dziś. Sprawozdanie z wystawy	34
<i>H. Balaszczuk — WBP Katowice</i>	
Turniej czytelniczy dla młodzieży pt.: „Od Kopernika do lotów kosmicznych” — zakończony	39
<i>M. Deblessen — WiMBP Opole</i>	
Złotokłosowe refleksje	41
<i>WBP Katowice</i>	
Informacja o przebiegu konkursu na „Najlepiej działającą punkt biblioteczny w powiecie”	47
Sprawy bibliotek i czytelnictwa na Śląsku Opolskim na łamach prasy	47
<i>L. Mięsiowicz — MBP Tychy</i>	
Stojak (jabłotka)	50
<i>J. Kościow — WiMBP Opole</i>	
Nowości o Śląsku	52
<i>WiMBP Opole, WBP Katowice</i>	
Więści z bibliotek	54
Odznaczenia nadane pracownikom bibliotek publicznych woj. katowickiego w roku 1973	55
Z żalobnej karty	57